

Budsjettnemnda for jordbruket
15.04.2013
(opprettet 17.04.2013)

Utredning nr. 2

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2013
Beregninger basert på driftsgranskingene

INNHOLD	Side
1 INNLEDNING	5
2 ÅRETS REFERANSEBRUKSBEREGNINGER	6
3 PRINSIPPER FOR REFERANSEBRUKSBEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE	8
3.1 Bygd på driftsgranskingene	8
3.2 Tilskuddsberegning	8
3.3 Registrert arbeid og kapital	8
3.4 Nærmere om avskrivningsprinsippets betydning	9
3.5 Nærmere om investeringstidspunktets betydning	9
3.6 Gjeldsandeler	11
3.7 Leid arbeid / arbeidsgiveravgift	11
4 FRA DRIFTSGRANSKINGSBRUK TIL REFERANSEBRUK	12
4.1 Generelt	12
4.2 Arbeidsforbruk	12
4.3 Normalisering av avlingsnivået for korn og potet	12
4.4 Avlingsnivået for øvrige vekster	13
4.5 Verdiendring på buskap og varelager	14
5 VOLUMFRAMREGNING PÅ REFERANSEBRUKENE	15
5.1 Beregningsmetode og forutsetninger	15
5.2 Skift i volumutviklingen	16
5.3 Resultat av volumframregningen på referansebrukene	16
6 PRISER PÅ ENKELTE POSTER PÅ REFERANSEBRUKENE	19
6.1 Korn	19
6.2 Poteter	19
6.3 Melkeprisen	19

6.4	Kjøtt	20
6.5	Ull	21
6.6	Annet	21
7	TILSKUDD	22
7.1	Pristilskudd	22
7.1.1	Grunntilskudd	22
7.1.2	Distriktstilskudd melk	22
7.1.3	Distriktstilskudd kjøtt og egg	23
7.2	Driftstilskudd per foretak	23
7.3	Tilskudd til husdyr	24
7.4	Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid	26
7.5	Refusjon av avløserutgifter ved sykdom m.v.	26
7.6	Areal - og kulturlandskapstilskudd	27
7.7	Tilskudd til dyr på beite	30
7.8	Bunnfradrag	30
8	FRAMREGNINGSGRUNNLAG	31
8.1	Oversikt	31
8.2	Årgangsindekser	34
8.3	Leid arbeid	34
8.4	Tilskudd	34
9	BEREGNINGSGRUNDLAG	35
9.1	Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	35
9.2	Økologisk melkeproduksjon	50
9.3	Samdrifter i melkeproduksjon	51
9.4	Sammenligning av resultatene i referansebrukssystemet med resultatene fra normaliserte regnskaper	54

1 INNLEDNING

Referansebruksberegningene er beregninger på bruksnivå for ulike produksjoner, bruksstørrelser og områder. Hensikten med beregningene er blant annet å vise inntektsutviklingen og å beregne virkninger av endringer som følge av jordbruksoppgjørene. Referansebruksberegningene er en del av grunnlagsmaterialet til jordbruksforhandlingene.

Fra og med 2001 bygger beregningene på driftsgranskingene med registrerte tall. Materialet er først gruppert etter produksjoner. Deretter er det oppdelt etter distrikt og struktur. Referansebrukene er ikke direkte sammenlignbare med referansebruksberegninger gjort tidligere enn 2001. Sammenligning mellom referansebruksberegninger med ulikt utgivelsesår må også frarådes, først og fremst fordi det er utskifting av deltakerbruk bak referansebruk og dernest fordi det enkelte år er endret på utvalgsriteriene og nummerering for noen referansebruk.

Om bakgrunnen for omleggingen fra 2001 siterer vi fra St.meld.nr. 19 (1999-2000) «Om norsk landbruk og matproduksjon» der det står følgende:

«Referansebrukssystemet erstattet etter St.prp. nr. 8 (1992-93) det tidligere modellbrukssystemet. Referansebrukene gir grunnlag for å vurdere effektene av virkemiddelbruken innenfor jordbruket for ulike bruksgrupper, distrikter og produksjoner. Til tross for de forenklingene dette medførte, benyttes det i dag betydelige ressurser på å omarbeide deler av og supplere driftsgranskingsmaterialet. Det er også betydelig usikkerhet knyttet til normeringen av arbeid og kapital som skjer ved utarbeidelsen av referansebrukene i dag. For å forenkle systemet ytterligere og i større grad å analysere forskjeller i inntektene innenfor og mellom produksjoner og regioner, foreslås det at man nytter grupper av bruk i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte uten normering av arbeid og kapital. En viktig forbedring med en slik omlegging vil være at man sikrer et større datatilfang bak tallmaterialet.»

Det er etter dette nyttet grupper av bruk i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte, uten normering av arbeid eller kapital.

Det er grunn til å understreke at referansebrukene ikke representerer hele jordbruket. Mange jordbruksbedrifter kan ha en produksjon som er dekket av referansebruksberegningene, men de vil likevel ikke kjenne seg igjen i referansebruksberegningene fordi en selv for eksempel har et annet produksjonsomfang, et annet investeringsomfang eller et annet investeringsår enn det gjennomsnittet et referansebruk viser.

I eggproduksjon var det frist til 2012 for å tilpasse seg til krav om frittgående høner eller miljøinnredninger. Budsjettnemnda har i årets beregninger satt som vilkår at alle driftsgranskingsbrukene bak referansebruk 6 med egg skal ha innredninger i basisåret (regnskapsåret) 2011 som var tilpasset og er godkjent etter de nye reglene.

Budsjettnemnda gjorde i 2011 nærmere vurderinger av situasjonen for store melkeproduksjonsbruk som har investert i nyere tid. Referansebrukene 12, 13 og 14 ble gitt nye utvalgsriterier. Dette førte til at både referansebruk 13 og 14 fikk økt årskuttall i forhold til tidligere års beregninger. Samdrifter ble tatt inn som et nytt referansebruk 28.

I årets beregninger er referansebruksinndelingen og rekkefølgen på referansebrukene uendret i forhold til fjorårets beregninger. Årets referansebruk er beskrevet i kapittel 2.

2 ÅRETS REFERANSEBRUKSBEREGNINGER

Beregningene omfatter 28 referansebruk presentert i de to tabellene 1 og 2 nedenfor.

I eggproduksjon var det frist til 2012 for å tilpasse seg til krav om frittgående høner eller miljøinnredninger. En del produsenter avvirket i stedet for å bygge om, mens mange av dem som har bygd om, er over på løsninger nær konsesjonsgrensen. På referansebruk nr. 6 med egg har i år alle de 13 deltakerbrukene innredninger tilpasset de nye reglene. Gjennomsnittlig hønetall på referansebruk 6 er så å si uendret sammenlignet med fjorårets beregninger.

I 2011 ble det tatt inn ett nytt referansebruk, referansebruk 28 «Samdrift melkeproduksjon». Dette referansebruket er gruppen av de rene melkesamdriftene i driftsgranskingsmaterialet. I 2007 ble det tatt inn et kapittel med noen resultater fra en analyse av driftsøkonomien i samdrifter i norsk melkeproduksjon som i sin helhet bygget på NILF-notat 2007-3 «Samdrifter i melkeproduksjon 2005». Selv om det nå er tatt inn et eget referansebruk med melkesamdriftene, er det nevnte kapitlet beholdt og oppdatert med resultater fra «Driftsgranskinger i jord- og skogbruk. Rekneskapsresultat 2011», NILF 2012.

Det ble i 2011 også gjort endringer i utvalgskriteriene for referansebrukene 12-14. Referansebruk nr. 12 og nr. 13 består nå henholdsvis av de 1/3 minste og de 1/3 største melkebrukene i driftsgranskingsmaterialet. Referansebruk nr. 14 består nå av de 25 største melkebrukene i driftsgranskingsmaterialet.

I 2007 ble det tatt inn to nye referansebruk, referansebruk 10 «Fjørfekjøtt og planteprodukter» og referansebruk 11 «Økologisk melk og storfeslakt». Kapitlet med en kort beskrivelse av gruppen av Debio-godkjente bruk med økologisk melkeproduksjon, er likevel beholdt.

Budsjettnemnda har valgt en gruppering i referansebruk med hovedinndeling etter produksjoner (tabell 1) og en videre inndeling etter geografi, struktur og driftsmåte av de tre driftsformene som har flest deltakerbruk i driftsgranskningene (tabell 2).

Referansebruksinndelingen og rekkefølgen på referansebrukene er uendret i forhold til fjorårets beregninger.

Tabell 1. Oversikt over referansebrukene. Produksjoner

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	Antall bruk i 2011
1	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Landet	313
2	Korn. 336 dekar korn	Landet	96
3	Sau. 151 vinterfôra sauer	Landet	100
4	Melkeproduksjon geit. 107 årsgaier	Landet	22
5	Svin og korn. 46 avlssvin + 341 dekar korn	Landet	36
6	Egg og planteprodukter. 7175 høner + 232 dekar korn	Landet	13
7	Poteter og korn. 119 dekar poteter + 422 dekar korn	Landet	15
8	Storfeslakt/ammeku. 28 ammekyr	Landet	38
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	26
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 90 028 fjørfe-slakt	Landet	13

Tabell 2. Oversikt over referansebrukene. Region, struktur og driftsmåte

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	Antall bruk i 2011
11	Økologisk melk og storfeslakt. 22 årskyr	Landet	28
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 13 årskyr	Landet	105
13	Melk (de 1/3 største brukene). 34 årskyr	Landet	105
14	Melk (de 25 største brukene). 50 årskyr	Landet	25
15	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Østlandets flatbygder	27
16	Melk og storfeslakt. 20 årskyr	Østlandets andre bygder	45
17	Melk og storfeslakt. 33 årskyr	Agder og Rogaland, Jæren	17
18	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Agder og Rog. andre bygder	28
19	Melk og storfeslakt. 21 årskyr	Vestlandet	72
20	Melk og storfeslakt. 24 årskyr	Trøndelag	66
21	Melk og storfeslakt. 21 årskyr	Nord-Norge	58
22	Korn. <400 dekar korn (233 dekar korn)	Østlandet	61
23	Korn. >400 dekar korn (686 dekar korn)	Østlandet	21
24	Korn og korn/svin. 320 daa + 23 avlssvin	Trøndelag	26
25	Sau. 139 vinterfôra sauer	Vestlandet	24
26	Sau. 157 vinterfôra sauer	Nord-Norge	21
27	Sau (de 25 største brukene). 258 v.f.sauer	Landet	25
28	Samdrift melkeproduksjon. 43 årskyr	Landet	34

Årets beregninger er basert på regnskapsmateriale fra 2011. Basisåret i beregningene er 2011, og disse tallene er som regel regnet fram til 2012 etter registrert prisutvikling i totalkalkylen for tilsvarende poster. Framregningen til 2013 er tilsvarende basert på budsjetterte priser i totalkalkylen. Alle mengder er holdt konstante i framregningsperioden og uttrykker dermed utviklingen for produsenter med uendret produksjonsomfang i framregningsperioden. Framregning er også gjort for å ha et oppdatert grunnlag for å beregne utslag når volumframregninger fra regnskapsåret 2011 er inkludert.

For å få flere viktige produksjoner representert, har en akseptert at enkelte referansebruk tas med selv om de bygger på relativt få driftsgranskingsbruk.

Ved inndelingen er det lagt mest vekt på produksjoner (tabell 1). Det kan være vanskelig å skille mellom effekter som skyldes geografi, effekter som skyldes struktur og effekter som skyldes driftsmåte (økologisk melk) når driftsgranskingsbrukene deles videre inn etter geografi, i størrelsesgrupper og etter driftsmåte. Samtidig er det slik at utslagene av tiltak på ulike driftsstørrelser er den effekten som forhandlingspartene selv enklest kan regne på ved hjelp av kalkyler. Ut fra dette er geografi prioritert framfor struktur ved den videre inndelingen av produksjoner (tabell 2).

Ut over de produksjonene som er nevnt i tabellene ovenfor, kan referansebrukene ha tilleggsproduksjoner med et relativt mindre omfang. Slike tilleggsproduksjoner kan iblant være en del av forklaringen på utslaget som framkommer på resultatmålet.

Et vedlegg med detaljerte beregninger for de enkelte referansebruk er ikke lagt ved i denne utredningen, men er å finne på internettadressen:

http://www.nilf.no/budsjettnemnda_for_jordbruket/grunnlagsmateriale_til_jordbruksforhandlingene_1

3 PRINSIPPER FOR REFERANSEBRUKSBEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE

3.1 Bygd på driftsgranskingene

Hovedformålet med driftsgranskingene er å presentere årlige resultater og den mer langsiktige utviklingen for økonomien på gardsbruk der inntekten fra jordbruket har et vesentlig omfang. Undersøkelsen er gjort med grunnlag i skatteregnskap og tilleggsopplysninger om areal, avlinger og arbeidsinnsats. Skatteregnskapene er innhentet fra om lag 900 jordbruksbedrifter som er spredt rundt i hele landet. Skatteregnskapene blir omarbeidet til driftsregnskap. Det er data fra driftsregnskapene som går inn i driftsgranskingene. Driftsgranskingene omfatter i hovedsak familiebruk med en arbeidsinnsats på ett årsverk eller mer.

Budsjettnemnda har lagt vekt på å benytte driftsgranskingsresultatene direkte så langt som mulig, men har likevel funnet det hensiktsmessig å jevne ut tilfeldige avlingsvariasjoner (normalisere) for kornavlinger og potetavlinger når arealet har et visst omfang (se avsnitt 4.3).

3.2 Tilskuddsberegning

Når vi regner gjennomsnittlige tilskudd for grupper av bruk i driftsgranskingene, vil ingen av driftsgranskingsbrukene som inngår, faktisk ha hatt disse gjennomsnittstilskuddene.

For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner, og regnet fram med *satsendringene* som gjelder for den valgte geografiske soneplasseringen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolutte endringen.

Framregningen av tilskuddene må reflektere de regnskapsresultatene en vil forvente å få i de to framregningsårene.

3.3 Registrert arbeid og kapital

Driftsgranskingene viser registrerte størrelser for arbeid og kapital. Kapitalgodtgjøringen i driftsgranskingene er annerledes enn i totalkalkylen.

I driftsgranskingene er kapitalen verdsatt og avskrivningene kalkulert ut fra prinsippet om historisk kostnad. Dette samsvarer med hovedprinsippet i norsk regnskapslovgivning og praksis, og brukes også i skatteregnskap og finansregnskap. Kostnaden på anskaffelsestidspunktet aktiveres i driftsregnskapet med registrerte nominelle kroner og utgjør avskrivningsgrunnlaget. Det betyr at balansen ikke justeres for endringene som ellers skjer i pengeverdiene over tid. Spesielt i perioder med høy inflasjon, og spesielt for eiendeler med lang levetid, vil en med historisk kost få relativt lave verdifastsettelse i balansen. I driftsgranskingene brukes det lineær avskrivning over den enkelte eiendels forventede levetid. Det regnes med en forventet levetid på 15 år for maskiner og biler, 20 år for grøfter og faste vanningsanlegg, 30 år for driftsbygninger og 50 år for våningshus og kårhus.

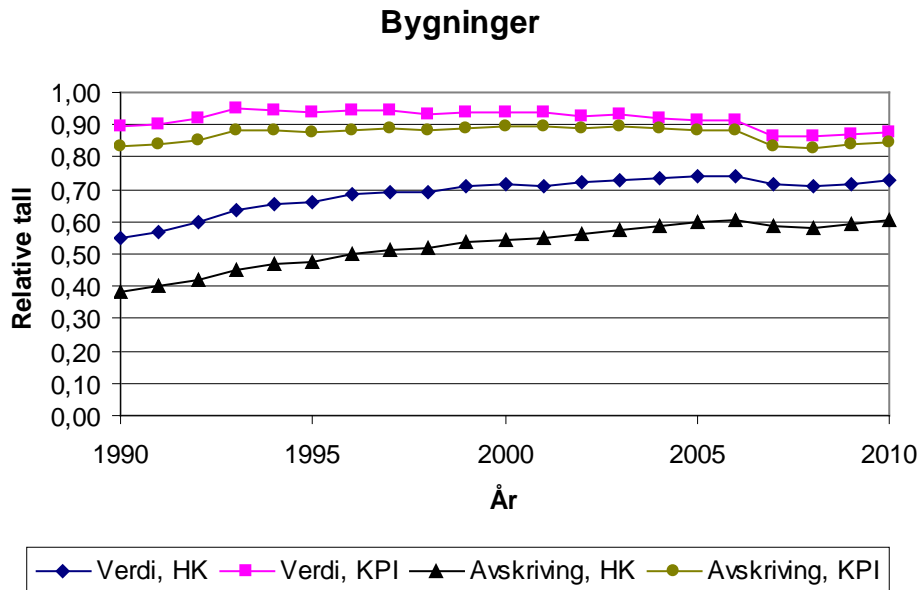
Totalkalkylen for jordbruket er basert på en prisnivåjustert modell for verdsetting av kapital. Kapitalslitet (avskrivningene) blir da beregnet etter saldoprinsippet og med prisjustering i henhold til konsumprisindeksen.

Avskrivningene i referansebruksberegningene må forventes å bli lavere enn om en la samme prinsipp som i totalkalkylen til grunn. Rentekostnaden i referansebruksberegningene må forventes å bli høyere enn om en la samme prinsipp som i totalkalkylen til grunn.

3.4 Nærmere om avskrivningsprinsippets betydning

I figuren nedenfor er illustrert betydningen av tre vanlige verdsettingsprinsipper.

Figur 1 Avskrivninger og bokført verdi for bygninger etter historisk kost (HK) og KPI-justering sammenlignet med gjenanskaffelsesverdi

Det er forutsatt jevne investeringer. Gjenanskaffelsesverdi som er nasjonalregnskapets prinsipp, er satt til 1,00. I Totalkalkylen prisnivåjusteres kapitalen med prisutviklingen (konsumprisindeksen). Det gir for bygninger verdier og avskrivninger på omtrent 90 prosent av det en ville fått med gjenanskaffelsesprinsippet. I skatteregnskap, driftsgranskingene og på referansebrukene verdsettes eiendeler til historiske kostnad. For bygninger som har lang levetid betyr historisk kost at regnskapsverdiene bare blir 60-70 prosent av gjenanskaffelsesverdien, mens avskrivningene kan bli halvparten av de to andre prinsippene. Utslagene blir forsterket om investeringene ikke er jevne, men gjennomgående er av eldre dato.

Valg av avskrivningsprinsipp har også betydning for hvordan kapitalen godtgjøres. På referansebrukene (som i skatteregnskapet) regner en med nominelle rentekostnader. I Totalkalkylen, der en prisnivåjusterer kapitalen hvert år, er det realrenten på lånt kapital som kostnadsføres. Når kapitalslitet er regnet i årets pengeverdi, oppstår det en prisstigningseffekt på den lånte delen av kapitalen. Denne «effekt av finansiering» inntektsføres for å finne realrenten.

3.5 Nærmere om investeringstidspunktets betydning

Når investeringen ikke er jevne, det er prisstigning og avskrivningene beregnes etter historisk investeringskostnad, har investeringstidspunktet stor betydning for tolkningen av regnskapsmessig resultat. Når det brukes lineære avskrivninger, som i Driftsgranskingene og Referansebrukene, kostnadsføres det samme beløpet hvert år i avskrivningsperioden. For bygninger avskrives investeringene med like beløp årlig i 30 år. På grunn av prisstigning vil referansebruk med stor forskjell i gjennomsnittlig investeringstidspunkt, kunne gi relativt store forskjeller i regnskapsførte avskrivninger for den samme bygningen. Denne forskjellen vil være større dersom avskrivninger føres etter saldoprinsippet.

Dette kan illustreres med et eksempel. En jordbruksbedrift bygger en driftsbygning med inventar til 5 mill. kroner i 2000. En annen bedrift bygger eksakt samme bygning ti år senere. I følge prisindeksen vil byggekostnaden ha økt med 47,7 prosent. Regnskapsført avskrivning (kostnad) i 2010 vil være nesten 80.000 kroner høyere for foretaket med den nyeste, men identiske, driftsbygningen hvis det føres lineær avskrivning. Dersom avskrivningen gjøres etter saldoprinsippet, og veid gjennomsnittlig avskrivingsrate for bygning og inventar er 6 prosent, blir forskjellen om lag 145.000 kroner.

Tabell 3. Illustrasjon av forskjell i regnskapsført avskrivning i 2010 for to identiske bygninger, bygd i henholdsvis 2000 og 2010. Kroner per foretak

	Bygd i 2000	Bygd i 2010	Differanse
Lineær avskrivning i 2010	166 700	246 200	-79 500
Saldoavskrivning i 2010	161 600	307 200	-145 600

Problemstillingen som er illustrert ovenfor, er generell for alle referansebrukene. Det betyr imidlertid mest i produksjoner der mange investeringer er gjort for forholdsvis lang tid tilbake. På referansebrukene kan dette illustreres for melkeproduksjon der materialet er stort nok til å inndele foretakene etter størrelse. Nedenfor er derfor noen melkeproduksjonsbruk med ulik størrelse sammenlignet.

Inndeling etter størrelse vil med stor sannsynlighet samtidig innebære en systematisk sortering av investeringstidspunkt. Referansebruk nr. 12 med 13 årskyr har trolig eldre driftsbygning enn referansebruk nr. 14 med 50 årskyr. For å sammenligne reelle forskjeller i enhetskostnader burde investeringstidspunktet vært likt. Det foreligger ikke data som viser gjennomsnittlig investeringstidspunkt for de ulike referansebrukene. Investeringstidspunktet har stor betydning for å vurdere kostnaden per årsku ved ulikt driftsomfang. Ulike innslag av leasing, som gir stor skjevfordeling av regnskapsført kostnad ved kapitalutstyret over dets levetid, kan også bidra til variasjon.

Samtidig er det sannsynlig at bruk med hovedinvesteringen langt tilbake i tid, vil ha noe mindre rasjonelle driftsopplegg, slik at investeringstidspunktet også har betydning for registrert arbeidsforbruk. Tabell 4 viser vesentlig større fall i antall arbeidstimer per årsku enn i regnskapsførte kostnader. Investeringstidspunktets betydning for resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk» er derfor mindre enn om regnskapsførte avskrivninger per årsku og timer per årsku vurderes hver for seg.

Tabell 4. Regnskapsførte kostnader, arbeidsforbruk og driftsresultat for noen referansebruk med melk med forskjellig driftsomfang. Regnskapsåret 2011

	Referansebruksnummer			
	12	1	13	14
Antall årskyr	13	22	34	50
Sum avskrivninger, kroner	80 174	132 830	213 294	334 463
Sum kostnader, kroner	662 638	1 083 888	1 634 919	2 273 078
Sum arbeidstimer	2977	3584	4261	4625
Avskrivninger, kroner per årsku	6 074	5 983	6 273	6 730
Sum kostnader, kroner per årsku	50 200	48 824	48 086	45 736
Kostnader inkl. fam. arbeid og rentekrav på innsatt kapital, kroner per årsku	82 412	72 504	67 351	61 535
Sum arbeidstimer per årsku	226	161	125	93
Vederlag til arbeid og egenkapital, kroner	325 780	456 143	587 447	662 388
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk, kroner	201 903	234 817	254 363	264 239

Flere undersøkelser viser fallende kostnader per båsplass med økende driftsomfang. Avskrivninger per årsku i tabell 4 er derfor ikke som forventet. Dette illustrerer forskjeller i investeringsstidspunkt mellom referansebrukene.

Kostnader inkludert verdsetting av familens arbeid til 162 kroner per time og verdsetting av innsatt kapital i jordbruket til 3 prosent rente, er også vist per årsku. Referansebruket med 13 årskyr har da en total kostnad per årsku som er 34 prosent høyere enn referansebruket med 50 årskyr.

3.6 Gjeldsandeler

Jordbrukets andel av gjeldsrenter og kår er beregnet ut fra brukets totale kostnader til gjeldsrenter og kår, etter samme forhold som jordbrukets andel av brukets totale eiendeler. I totale eiendeler inngår eiendeler knyttet til andre næringer enn jordbruk og private eiendeler. En har da regnet eiendeler som gjennomsnittet av inngående balanse og utgående balanse i regnskapsåret. Det er driftsgranskingenes registrerte tall basert på historisk kost som er lagt til grunn både for eiendeler i jordbruket og for eiendeler totalt.

3.7 Leid arbeid / arbeidsgiveravgift

I referansebruksberegningene er sosiale avgifter (arbeidsgiveravgift) en del av posten «leid arbeid». Denne posten er spesifisert under kostnader, men legges til igjen før utregning av resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk». Ved vurdering av vederlaget er altså leid arbeid og arbeidsgiveravgift behandlet etter samme prinsipp som i totalkalkylen, slik at det ikke skilles mellom leid arbeid og familiens arbeid ved beregning av inntektsnivået.

4 FRA DRIFTSGRANSKINGSBRUK TIL REFERANSEBRUK

4.1 Generelt

Alle referansebrukene framkommer i utgangspunktet som uveide gjennomsnitt av de driftsgranskingsbrukene som er tatt med i det aktuelle referansebruket. Referansebruksberegningene begrenser seg til jordbruksdelen av driftsgranskningene, det vil si at andre næringer og privatøkonomi ikke er behandlet.

Driftsgranskningene har, med unntak for arbeidstimer, ikke mengdeopplysninger på kostnadssiden. Oppsplittingen er på noen områder også mindre spesifisert enn på 1990-tallet, bl.a. ved at kraftfôr er samlet på en post.

4.2 Arbeidsforbruk

Antall årsverk på hvert referansebruk er beregnet ut fra uveide gjennomsnittlige registrerte arbeidsforbruk på de driftsgranskingsbrukene som inngår. Det regnes 1845 timer i et årsverk.

4.3 Normalisering av avlingsnivået for korn og potet

Avlingsnivået for korn og poteter slår mer direkte ut på inntekten enn det avlingsnivået for fôrvekstene vanligvis gjør. Korn og poteter vil også normalt være utsatt for større avlingsvariasjon fra år til år enn grovfôrvekstene. Kornavlingene på referansebrukene er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene. Også potetavlingen på referansebruk 7 er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene.

Tabell 5. Beregnet normalårsavling for poteter på referansebruk 7 i 2011. Kg/daa

Ref. bruk	Område	2011
7	Landet	2 522

I tabellen under er de beregnede normalårsavlingene for korn for 2011 stilt opp. Avlingene er ikke normalisert når arealet for det enkelte kornslag er mindre enn 5 dekar, og avlingene er bare normalisert for kornslagene bygg, havre og hvete. Enkelte referansebruk som har litt mer enn 5 dekar ett eller få år i 10-årsperioden 2002-2011, er ikke normalisert.

Kornavlingene på referansebruk 11 «Økologisk melk og storfeslakt» er ikke normalisert. Dette referansebruket har delvis hatt svært lave beregnede avlingstall flere år i 10-årsperioden og i enkelte år mangler det salgsavling for kornarealer. Årsaken kan i begge tilfeller være at kornavling fra disse arealene er brukt til eget fôr. Det kan bli feil å normalisere opp eller ned solgt kornavling samtidig som referansebruket kan ha brukt en del av avlingen for å redusere kostnadene til innkjøpt fôr.

Kornavlingene på referansebruk 28 «Samdrift melkeproduksjon», som var nytt i 2011, er normalisert med gjennomsnittet av forholdstallene for de av referansebrukene nr. 1-10 med beregnet normalårsavling for det aktuelle kornslaget. Dette ble gjort også i de to foregående års beregninger. Årsaken er at referansebruket ikke har lange nok egne avlingsserier.

Tabell 6. Beregnet normalårsavling per daa for korn i 2011 på de enkelte referansebruk. Kg korn med 15 prosent vann

Ref. bruk	Bygg	Havre	Hvete
	2011	2011	2011
1	333		
2	409	420	455
5	388	428	492
6	370	377	407
7	469	410	497
8	341		
10	424	349	454
13	329		
14	361		
15	316		360
19	248		
20	388		
22	397	404	437
23	449	455	472
24	379	330	
28	397	500	350

4.4 Avlingsnivået for øvrige vekster

For øvrige vekster benyttes de registrerte avlingstallene i driftsgranskingene direkte.

Oljevekster og frukt er vekster med stor avlingsvariasjon mellom år. Det er ikke registrert avling eller pris i driftsgranskingene, og det er dermed ikke noe grunnlag for å normalisere disse avlingene på referansebrukene.

Spesielt for referansebruk 9 der frukt utgjør en vesentlig del av produksjonsinntekten, betyr regnskapsårets avlingsnivå mye.

2011 var avlingsmessig et dårlig år for mange fruktdyrkere. Dette gjaldt særlig for epler. Epleavlingene lå på 674 kg per dekar i gjennomsnitt, om lag to tredeler av et normalår. Det var stor variasjon mellom produsenter. Noen hadde tilnærmet normalavling mens andre hadde total avlingssvikt. Pæreavlingene lå på 965 kg per dekar, 62 prosent over gjennomsnittet for siste tiåret. Avlinger på plommer var lavt også i 2011, og lå 31 prosent under normalavling. Det var en nedgang på 27 prosent fra året før. Det var en liten økning i morellavlinger, opp 9 prosent fra 2010. Avlingsnivået for moreller lå likevel 11 prosent under gjennomsnittet for de siste ti årene.

Framregningen av frukt skjer på grunnlag av verdiposten for sum frukt i normaliserte regnskaper.

4.5 Verdiendring på buskap og varelager

Mengdeendringer på buskap og varelager føres i prinsippet som inntekt, men på grunn av at en holder alle mengder på referansebrukene konstant i framregningsperioden, får en ikke inn mengdeendringer i status. Eventuelle mengdeendringer i basisåret tas derfor ut som salg også i framregningsperioden med samme kvantum som i basisåret.

Det regnes ikke rente på varelager.

5 VOLUMFRAMREGNING PÅ REFERANSEBRUKENE

5.1 Beregningsmetode og forutsetninger

Siden volumet av alle faktorer låses fast i framregningsperioden, det vil si 2012 og 2013, er det gjort separate volumframregninger fra regnskapsåret 2011.

Det er beregnet trender på den historiske volumutviklingen og regnet med at den historiske utviklingen vil videreføres. En har tatt med effekten av endringer i driftsomfang/-bruksstørrelse som skjer over tid ved å regne trender på volumutvikling i inntekter, kostnader (utenom arbeidskraft og avskrivninger) og arbeidsforbruk. I inntekter inngår volumet av tilskudd. Volumtrenden for direkte tilskudd vil blant annet reflektere at brukene endrer størrelse over tid.

Det er regnet lineære trender over 8 år med vanlig minste kvadraters metode. Stigningstallet fra trendberegningen for inntekter og kostnader hver for seg vil direkte vise den trendmessige årlige volumendringen regnet i et bestemt års priser.

For å unngå at ekstreme avlingsår skal gi store endringer i beregningsresultatene fra ett år til det neste ved beregningen av planteproduksjonsinntektene for driftsformene korn og korn/svin, legges stigningskoeffisienten for avling hentet fra beregningen av normalårsavling, til grunn. Beregningen av normalårsavlingen er gjort på 12 års glidende gjennomsnitt av avling i kg per dekar for landet. Værforholdene i enkeltår sier lite om den langsiktige volumutviklingen i kornproduksjonen. Med en lengre serie begrenses utslaget av spesielt gode eller dårlige avlingsår.

For arbeidsforbruket beregnes det trend på arbeidsforbruket regnet i timer. Det økonomiske utslaget av arbeidsforbrukstrenden beregnes i forhold til nivået på vederlag til arbeid og egenkapital på det enkelte referansebruk.

I tabell 7 er det vist hvilket detaljeringsnivå (aggregeringsnivå) og hvilken prisindeks som er bruk ved omregning til volumtall i forbindelse med trendberegningene.

Tabell 7. Oversikt over detaljeringsnivå og hvilken prisindeks som er brukt ved omregning til volumtall i forbindelse med trendberegningene

	Prisindeks for omregning til volumtall
Sum inntekter planteproduksjon	
Korn, korn/svin	Stigningskoeffisient fra NILFs normalårsavlingsberegninger
Øvrige referansebruk	Korn
Sum inntekter husdyrproduksjon	
Melk/storfeslakt	Sammenveid indeks for melk og storfekjøtt inkl. grunntilsk.
Sau	Sammenveid indeks for sau- og lammekjøtt inkl. grunntilskudd og ull
Korn/svin	Sum gris
Korn	Sum husdyrprodukt
Tilskudd	
Korn	Benytter arealtrenden
Øvrige referansebruk	Sum direkte tilskudd
Sum variable og faste kostnader	
Korn	Sammenv. indeks handelsgjødsel og kalk (20 %), andre kostnader ved planteproduksjon (60 %) og vedlikehold (20 %)
Korn/svin	Sammenv. indeks kraftfôr (50 %) og andre kostnader (50 %)
Øvrige referansebruk	Sum ikke-varige produksjonsmiddel

For raskere å fange opp endringer og få med flere jordbruksbedrifter i beregningsutvalget, har Budsjettnemnda (med unntaket for korn) begrenset periodelengden til 8 år. I tabellen nedenfor er vist antallet bruk som utgjør grunnlaget for beregningene for de fire driftsformene en har gjort beregningene for.

Tabell 8. Antall bruk med i beregningene hele perioden

Driftsform	Referansebruk	2004–2011
Melk og storfeslakt	1	177
Korn	2	49
Sau	3	41
Korn/gris	5	22

Volumframregningene fra regnskapsåret 2011 er i utgangspunktet gjort for referansebruk 1 (melk), 2 (korn), 3 (sau) og 5 (korn/gris). Beregningsresultatene for disse referansebrukene er så brukt forholdsvis, etter vederlag per årsverk, for de andre referansebrukene med tilsvarende produksjon. Referansebrukene 4, 11–21 og 28 regnes forholdsvis ut fra volumframregningene for melk (nr. 1). Referansebrukene 7, 22 og 23 regnes ut fra volumframregningene for korn (nr. 2). Referansebrukene 8, 9, 25–27 regnes ut fra volumframregningene for sau (nr. 3). Referansebrukene 6, 10 og 24 regnes ut fra volumframregningene for korn/gris (nr. 5).

5.2 Skift i volumutviklingen

Det kan være et problem at den beskrevne metoden forholdsvis sent fanger opp endringer i volumutviklingen. Å regne lineær trend for en registrert volumutvikling på brukene i perioden 2004–2011 kan gi et dårlig bilde av volumutviklingen i perioden 2011–2013, dersom en får et skifte i produksjonsteknikk eller produksjonstilpasning som gir et brudd i en trend en har hatt noen år. Det er ikke spesielle skift en har tatt hensyn til i årets beregninger.

5.3 Resultat av volumframregningen på referansebrukene

I tabellen nedenfor er resultater for volumframregningene for referansebruk 1, 2, 3 og 5 vist. Utslaget per årsverk per år er vist i kolonnen lengst til høyre.

Tabell 9. Volumendringer, i 2011-priser og 1845 timer per årsverk

	Trend (årlig endring, 2011–priser) ¹						Per årsverk	
	Plante- prod. kr/bruk	Husdyr- prod. kr/bruk	Direkte tilskudd kr/bruk	Kostnader eks. kapital kr/bruk	Arbeids- forbruk timer/bruk	Innt-kostn (eks avskr.) + tilsk. kr/bruk	Med eff. av endret arb.forbruk	
Melk og storfeslakt	1	900	30 000	12 800	26 500	13	17 200	8 000
Korn	2	1 500	-300	100	2 800	-17	-1 500	-2 200
Sau	3	400	600	13 800	4 200	6	10 600	8 200
Korn/svin	5	2 700	54 000	1 200	30 200	15	27 700	15 400

¹⁾ Prinsipielt burde avskrivninger også vært tatt med i beregningen, men de er det ikke på grunn av manglende spesifikasjoner i datagrunnlaget

Under utarbeidelsen av årets volumframregninger ble det avdekket en feil i ett av beregningsprogrammene som blir benyttet. Denne feilen har forårsaket at kostnadene i tidligere års beregninger ikke har blitt deflatert med prisindeksen og at det dermed har blitt regnet trend på nominelle kostnader. Dette er hovedforklaringen på de forholdsvis store forskjellene i trenden for kostnader og dermed også i sum volumendringer fra fjorårets til årets beregninger.

For melkeproduksjonsbrukene gir beregningene en økning på 8 000 kroner per årsverk. Beregningene i fjor ga en nedgang på 600 kroner per årsverk. Trenden for husdyrinntekter per bruk øker med 300 kroner og for direkte tilskudd med 1 900 kroner sammenlignet med beregningene i fjor. Tilsvarende er trenden for kostnader 16 200 kroner lavere per bruk i årets beregninger. Trenden for arbeidsforbruket øker med 13 timer per bruk ved årets beregninger mot 1 time per bruk i fjorårets.

For bruk med driftsformen sau gir årets beregninger en økning på 8 200 kroner per årsverk mot en økning på 3 100 kroner per årsverk i fjor. Trendene for direkte tilskudd øker med 800 kroner per bruk mens trenden for husdyrprodukter går ned med 1 800 kroner per bruk sammenlignet med beregningene i fjor. Beregnet trend for kostnader er 8 000 kroner lavere per bruk i årets beregninger sammenlignet med beregnet trend i fjor.

For bruk med driftsformen korn gir årets beregninger en nedgang på 2 200 kroner per årsverk. Beregningene i fjor ga en nedgang på 19 300 kroner per årsverk. I kornproduksjonen er trenden for inntektene fra planteproduksjonen litt høyere enn ved beregningene i fjor. Normalårsavlingens stigningskoeffisient for 2011 gir en årlig avlingsøkning for korn i alt på 1,6 kg per dekar, opp fra 1,0 kg per dekar i fjor. Arealet på de 49 brukene som var med i hele perioden 2004-2011 var i gjennomsnitt 364 dekar mot 332 dekar ved beregningen i fjor. En har brukt totalalkylens pris på 2,14 kr per kg for korn i alt. Dette gir 1 250 kroner per bruk i årlig inntektsøkning som følge av avlingsøkning. I tillegg kommer endringen i arealet på brukene. Arealtrenden er positiv med 0,27 dekar per år. Med en normalårsavling på 403 kg per dekar og kornpris på 2,14 kr per kg blir inntektsøkningen på 250 kr per bruk fordi arealet øker. I alt blir trenden for inntekter i planteproduksjonen 1 500 kroner per bruk, som er en økning på 700 kroner sammenlignet med fjorårets beregninger. Beregningen av trenden for direkte tilskudd er endret siden i fjor. En benytter samme arealtrend som for planteproduksjonen, og multipliserer med satsen for arealstøtte i 2011 på 403 kroner per dekar. Denne utgjøres av sum kulturlandskaps-, areal- og RMP-tilskudd for landet. Satsen for kulturlandskapstilskuddet er 191 kroner per dekar og arealtilskuddet 156 kroner per dekar etter vektning med kornarealet i de ulike sonene. For RMP har en regnet med 56 kroner per dekar. Beregnet trend for direkte tilskudd er 1 500 kroner lavere per bruk i årets beregninger sammenlignet med fjorårets. Beregnet trend for kostnader er 8 400 kroner lavere per bruk i årets beregninger sammenlignet med beregnet trend i fjor.

For driftsformen korn/svin gir beregningene en volumøkning på 15 400 kroner per årsverk. Tilsvarende tall i fjor var en nedgang på 7 500 kroner per årsverk. Trenden for inntektene fra planteproduksjonen er uendret mens trenden for husdyrinntekter per bruk går ned med 14 800 kroner og for direkte tilskudd med 3 700 kroner sammenlignet med beregningene i fjor. Beregnet trend for kostnader er 57 700 kroner lavere per bruk i årets beregninger sammenlignet med beregnet trend i fjor.

I de to tabellene nedenfor er vist utslag av volumframregningene på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Tallene er regnet om i henholdsvis 2012-priser og 2013-priser.

Tabell 10. Utslag av volumframregninger fra regnskapsåret 2011 på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Kroner per årsverk

		2012	2013	
1	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Landet	9 600	17 800
2	Korn. 336 dekar korn	Landet	-1 100	-2 300
3	Sau. 151 vinterfôra sauer	Landet	9 000	18 600
4	Melkeproduksjon geit. 107 årsgaier	Landet	11 100	20 800
5	Svin og korn. 46 avlssvin + 341 dekar korn	Landet	15 600	26 900
6	Egg og planteprodukter. 7175 høner + 232 dekar korn	Landet	18 400	31 800
7	Poteter og korn. 119 dekar poteter + 422 dekar korn	Landet	-3 000	-6 600
8	Storfeslakt/ammeku. 28 ammekyr	Landet	8 800	18 200
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	12 300	25 600
10	Fjorfekjøtt og planteprodukter. 90 028 fjorfeslakt	Landet	14 800	25 600

Tabell 11. Utslag av volumframregninger fra regnskapsåret 2011 på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Kroner per årsverk

		2012	2013	
11	Økologisk melk og storfeslakt. 22 årskyr	Landet	10 800	20 000
12	Melk (de $\frac{1}{3}$ minste brukene). 13 årskyr	Landet	8 200	15 300
13	Melk (de $\frac{1}{3}$ største brukene). 34 årskyr	Landet	10 400	19 300
14	Melk (de 25 største brukene). 50 årskyr	Landet	10 800	20 100
15	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Østlandets flatbygder	10 800	20 100
16	Melk og storfeslakt. 20 årskyr	Østlandets andre bygder	10 200	19 100
17	Melk og storfeslakt. 33 årskyr	Agder og Rogaland, Jæren	10 900	20 300
18	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Agder og Rog. andre bygder	8 900	16 600
19	Melk og storfeslakt. 21 årskyr	Vestlandet	8 900	16 600
20	Melk og storfeslakt. 24 årskyr	Trøndelag	9 200	17 200
21	Melk og storfeslakt. 21 årskyr	Nord-Norge	9 400	17 600
22	Korn. < 400 dekar korn (233 dekar korn)	Østlandet	100	200
23	Korn. > 400 dekar korn (686 dekar korn)	Østlandet	-2 700	-5 800
24	Korn og korn/svin. 320 daa korn + 23 avlssvin	Trøndelag	16 600	28 700
25	Sau. 139 vinterfôra sauer	Vestlandet	8 100	16 800
26	Sau. 157 vinterfôra sauer	Nord-Norge	12 700	26 300
27	Sau (de 25 største brukene). 258 v.f.sauer	Landet	11 800	24 500
28	Samdrift melkeproduksjon. 43 årskyr	Landet	11 600	21 700

Beregningsresultatet for referansebruk 2 er brukt forholdsvis, etter vederlag per årsverk, for blant annet referansebruk 22 og 23. Årsaken til svakere volumframregning per årsverk for referansebruk 23 sammenlignet med 22 er at vederlaget for disse to er henholdsvis 258 800 kroner per årsverk og -7 700 kroner per årsverk.

6 PRISER PÅ ENKELTE POSTER PÅ REFERANSEBRUKENE

6.1 Korn

Registrert oppnådd pris på det enkelte referansebruk ligger til grunn.

Prisene for korn og oljefrø til modning regnes fram med de absolutte prisendringene i normaliserte regnskaper. I enkelte år blir det gjennomført pristrekk for korn på grunn av overproduksjon. Å framregne på grunnlag av totalkalkylen vil kunne gi feil inntektsutvikling på referansebrukene når kornavlingene samtidig skal normaliseres.

Korn- og oljefrøprisene i det normaliserte regnskapsåret 2011 er lik den beregnede budsjettprisen for 2012 før avtale. Denne er igjen lik avtalt basispris for kornåret 2011/2012. Eventuelle pristrekk for overproduksjon blir holdt utenfor. På samme måte blir korn- og oljefrøprisene i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2012 lik budsjettprisen for 2013 før avtale. For det normaliserte budsjettåret 2013 blir det i forhandlingsmaterialet brukt like korn- og oljefrøpriser som i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2012.

6.2 Poteter

Det er brukt registrert pris for poteter i regnskapsåret på alle referansebrukene. Potetprisen er regnet fram med den absolutte prisendringen for «Sum poteter» i normaliserte regnskaper.

Det er grunn til å tro at de oppnådde prisene det enkelte år i en viss grad vil variere med totalavlingen for landet. Totalavlingen er videre et produkt av både areal og avlingsnivå. Potetprisene her i landet kan også delvis være avhengig av potethøsten i andre land i det enkelte år. Det er derfor ikke opplagt at en potetpris regnet fram på grunnlag av oppnådde priser tidligere år, vil gi en riktig normalpris for regnskapsåret. En vurdering i 2001 av ulike sammenhenger der priser, avlingsnivå og totalavlinger for poteter fra driftsgranskingene, totalkalkylens ordinære og normaliserte regnskaper ble satt opp, viste ingen entydige sammenhenger mellom priser og avlingstall eller totalproduksjon. Prisnivået i driftsgranskingene viste relativt godt samsvar med prisnivået for posten «Sum poteter» i totalkalkylens ordinære og normaliserte regnskaper.

6.3 Melkeprisen

Melkeprisen i 2011 framkommer som gjennomsnittlige registrerte priser på de driftsgranskingsbrukene som inngår i referansebruket. Prisene er uten pristilskudd, dvs. at grunntilskudd og distriktstilskudd er skilt ut. Spesielt for 2011 er at tidligere forskuddsbetaling fra Tine Industri ble endret til lån som ble omgjort til etterbetaling i 2012. Melkeprisen i basisåret 2011 framkommer derfor 14 øre per liter lavere enn om tidligere praksis var videreført (teknisk omlegging i bønders regnskaper). Dette innebærer ingen endring likviditetsmessig for melkeprodusentene. Her i årets referansebruksberegninger innebærer det imidlertid at melkeprisnivået på referansebrukene av regnskapsmessige årsaker er spesielt lavt i basisåret 2011 og at dette gir et stort utslag ved framregningen til 2012 på referansebrukene med melkeproduksjon.

Framregningen fra 2011 blir gjort på grunnlag av utviklingen i totalkalkylens melkepris. I totalkalkylen føres etterbetalingen på det året den er opptjent. Det betyr at etterbetalinger som ble utbetalt til melkeprodusentene for eksempel i 2012, i totalkalkylen er ført som etterbetaling i 2011 (opptjeningsåret). Det ble fra og med beregningene i 2011 vedtatt å korrigere for denne ulike periodiseringen av etterbetalingene ved framregningen av

melkeprisen i referansebruksberegningene. Periodiseringsforskjellen er hovedforklaring til at melkeprisen i driftsgranskingene for 2011 er 20 øre per liter lavere enn i totalalkylen. Dette skyldes at totalalkylen har 42 øre i etterbetaling for opptjeningsåret 2011 i 2011-prisen, mens driftsgranskingene bare har 23 øre fra opptjeningsåret 2010, utbetalt i 2011. Det forklarer 19 øre av forskjellen i nivå mellom melkeprisene. Tabellen nedenfor viser melkeprisen og den ulike periodiseringen av etterbetalingene i de to beregningssystemene.

Tabell 12. Melkepris og periodisering av etterbetaling. Kroner per liter

	2009	2010	2011	2012	2013
Melkepris i totalalkylen	4,24	4,45	4,70	4,73	4,65
Herav etterbetaling	0,19	0,23	0,42	0,26	0,29
Melkepris driftsgr./Referansebruk 1	4,09	4,41	4,50	4,88	4,61
Herav etterbetaling	0,04	0,19	0,23	0,42	0,26

Tabellene under viser framregningen av melkeprisen på referansebruk 1 i årets beregninger.

Tabell 13. Melkeprisen på referansebruk 1 i 2011 og 2012. Kroner per liter

	2011	Utvikling fra 2011 til 2012	2012
Melkepris referansebruk 1	4,50		
+ endring melkepris, totalalkylen		0,03	
– endring i etterbetaling, totalalkylen		– 0,16	
+ endring i etterbetaling, driftsgranskingene		0,19	
= netto forskjell i utvikling fra 2011 til 2012		= 0,38	
Melkepris referansebruk 1			4,88

Tabell 14. Melkeprisen på referansebruk 1 i 2012 og 2013. Kroner per liter

	2012	Utvikling fra 2012 til 2013	2013
Melkepris referansebruk 1	4,88		
+ endring melkepris, totalalkylen		– 0,08	
– endring i etterbetaling, totalalkylen		0,03	
+ endring i etterbetaling, driftsgranskingene		– 0,16	
= netto forskjell i utvikling fra 2012 til 2013		= – 0,27	
Melkepris referansebruk 1			4,61

6.4 Kjøtt

For kjøtt regner en med de samme endringer i prisene i absolutte tall som beregnet i totalalkylen. Prisene i driftsgranskingene er eksklusive grunntilskudd og distriktstilskudd.

Livdyrprisene regnes fram med samme prosentvise endring som i kjøttprisen for vedkommende dyreslag (voksne dyr).

6.5 Ull

En regner med samme endringer i ullprisen på referansebrukene som i totalkalkylen.

6.6 Annet

En bruker et anslag for konsumprisindeksen. På samme måte som i totalkalkylen anslår en at prisene vil øke med 0,77 prosent fra 2011 til 2012 og med 1,50 prosent fra 2012 til 2013. I relative tall blir dette:

2011 = 100,0   2012 = 100,8   2013 = 102,3

7 TILSKUDD

Alle utbetalte produksjonstilskudd, pristilskudd og refusjonsbeløp inngår med faktisk registrerte regnskapstall på referansebrukene i basisåret. Utviklingen i vedtatte eller eventuelt utbetalte tilskudds- og refusjonssatser blir brukt for å regne fram de tilsvarende ordningene på referansebrukene til framregningsårene. Nedenfor er det tatt med en kort kommentar og satser for de viktigste av ordningene som inngår i referansebruksberegningene.

7.1 Pristilskudd

7.1.1 Grunntilskudd

I beregningene har en lagt til grunn de vedtatte satsendringene for grunntilskudd kjøtt. De vedtatte gjennomsnittlige satsene er vist i tabellen nedenfor. For geitemelk utbetales vedtatte satser vist i tabellen.

Tabell 15. Satser for grunntilskudd melk og kjøtt. Øre per liter og øre per kg

	2011	2012	2013
Geitemelk	311,00	311,00	311,00
Sauerkjøtt	381,00	381,00	381,00
Geitekjøtt	515,00	515,00	515,00

7.1.2 Distriktstilskudd melk

Distriktstilskudd for melk varierer med referansebrukenes geografiske plassering. Satsene er som vist i tabellen nedenfor.

Tabell 16. Satser for distriktstilskudd. Øre per liter

Sone	2011	2012	2013
A ¹	0	0	0
B	11	11	12
C	28	28	30
D	39	39	42
E	49	49	52
F	62	62	65
G	87	87	90
H	108	108	111
I	166	166	169
J	175	175	178

1) Omfatter landet utenom sonene B-J

7.1.3 Distriktstilskudd kjøtt og egg

Satsene er vist i tabellene nedenfor.

Tabell 17. Satser for distriktstilskudd kjøtt av storfe og geit. Øre per kg

Sone	2011	2012	2013
1	0	0	0
2	455	455	455
3	705	705	735
4	1 100	1 100	1 130
5	1 160	1 160	1 190

Tabell 18. Satser for distriktstilskudd kjøtt av sau. Øre per kg

Sone	2010	2011	2012
1	0	0	0
2	455	455	455
3	705	705	735
4	1 300	1 300	1 330
5	1 350	1 350	1 380

Tabell 19. Satser for distriktstilskudd kjøtt av gris. Øre per kg

Sone	2011	2012	2013
1	0	0	0
2	0	0	0
3	0	0	0
4	510	510	510
5	540	540	540
Vestlandet og Agder-fylkene ¹	110	110	110

1) Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Aust-Agder og Vest-Agder

Det blir dessuten gitt distriktstilskudd for egg i Nord-Norge, Trøndelag og på Vestlandet med unntak av Rogaland. Ved jordbruksoppgjøret i 2010 ble satsene holdt uendret på henholdsvis 105 øre per kg for Nord-Norge og 45 øre per kg for Trøndelag og Vestlandet. Ved jordbruksoppgjøret i 2011 ble satsen for Trøndelag redusert til 22 øre per kg mens satsene for de øvrige distriktene ble beholdt uendret. Ved jordbruksoppgjøret i 2012 ble de tre satsene beholdt uendret. Satsen er lik i alle soner innenfor det enkelte distrikt.

7.2 Driftstilskudd per foretak

Driftstilskuddet gis til foretak med ku- eller geitemelkproduksjon og til foretak med spesialisert kjøttfeproduksjon. Foretak med kumelkproduksjon og ammekyr (av minst 50 prosent kjøttferase) i spesialisert kjøttfeproduksjon, skal kunne motta driftstilskudd for begge produksjoner.

Tabell 20. Driftstilskudd per foretak. Kroner per foretak per år og kroner per dyr per år

	2011	2012	2013
<i>Kumelk, 5 kyr eller flere</i>			
Sør-Norge ¹	93 000	111 000	116 000
Sør-Norge Jæren	88 000	106 000	109 000
Nord-Norge	99 000	117 000	122 000
<i>Geitemelk, 27 geiter eller flere</i>	99 000	117 000	122 000
<i>Kumelk, færre enn 5 kyr</i>			
Sør-Norge ¹ , kroner per ku	18 600	22 200	23 200
Sør-Norge Jæren, kroner per ku	17 600	21 200	21 800
Nord-Norge, kroner per ku	19 800	23 400	24 400
<i>Geitemelk, færre enn 27 geiter, kroner per geit</i>	3 666	4 333	4 519
<i>Samdrift kumelk, 2 medlemmer</i>			
Sør-Norge ¹	93 000	111 000	116 000
Sør-Norge Jæren	88 000	106 000	109 000
Nord-Norge	99 000	117 000	122 000
<i>Spesialisert kjøttfeproduksjon</i>			
50(40 ²) ammekyr eller flere	99 000	117 000	110 000
6-49(39 ²) ammekyr, kroner per ammeku ³	1 980	2 340	2 750

1) Unntatt Jæren

2) Fra og med år 2013

3) Regnet fra første ammeku

I referansebruksberegningene er ordningen med differensierte satser regnet inn etter andelen driftsgranskingsbruk fra de ulike områdene som inngår i det enkelte referansebruk.

7.3 Tilskudd til husdyr

Tilskudd til husdyr er avgrenset til maksimalt kr 250 000 per søker for 2011, kr 275 000 per søker for 2012 og kr 280 000 per søker for 2013. Tilskudd til husdyr utbetales to ganger i året etter søknad 20.01 og 20.08. Ved søknad 20.08 kommer utbetalingene først i februar neste år. Tilskudd til husdyr etter jordbruksoppgjøret 2011/2012 ble derfor først utbetalt i 2012 når det gjaldt tilskuddet fra 01.07.2011, mens endringene i tilskudd til husdyr med virkning for tellingen per 31.12.2011 er tatt med i tilskuddet for andre halvår 2012.

I tabellen under er det oppgitt utbetalte satser for de to regnskapsårene og vedtatte satser for budsjettåret.

Tabell 21. Tilskudd til husdyr 2011, 2012 og 2013

Dyreslag	Intervall	Sats, kroner per dyr per år		
		2011	2012	2013
Melkeku	1 – 16	3 700	3 968	4 028
	17 – 25	1 744	2 012	2 072
	26 – 50	556	800	860
Storfe	1 – 250	787	800	800
Melkegeit	1 – 125	1 120	1 320	1 400
	126 – 250	412	512	512
Ammeku	1 – 25	3 810	4 080	4 080
	26 – 50	1 450	1 670	2 170
	>50			500
Sau og ammegeit, Over 1 år per 1. januar	1 – 50	1 010	1 105	1 180
	51 – 100	799	894	924
	101 – 200	270	347	347
	201 – 300	133	210	210
Utegangersau (alle)	1 – 300	180	210	210
Lammeslakt	Kvalitet O og bedre	179	185	206
	Kvalitet O-	63	0	0
	Kvalitet P+, P og P-	0	0	0
Kjeslakt	Over 3,5 kg	80	80	80
Avlsgris Sør-Norge ¹	1 – 35	765	765	765
Avlsgris Jæren	1 – 35	615	615	615
Avlsgris Nord-Norge	1 – 35	1 052	1 052	1 052
Slaktegris ¹	1 – 1400 ²	20	20	20
Slaktegris Jæren	1 – 1400 ²	16	16	16
Verpehøner Sør-Norge	1 – 5000	10	10	10
Verpehøner Nord-Norge	1 – 1000	24	24	24
Verpehøner Nord-Norge	1001 – 5000	10	10	10

1) Unntatt Jæren

2) Intervallet 1-1222 i 2012

Satsene for tilskudd til økologisk husdyrproduksjon er vist i tabellen nedenfor, med utbetalte satser for de to regnskapsårene og vedtatte satser for budsjettåret. Satsene blir utbetalt i tillegg til de ordinære satsene for tilskudd til husdyr som er oppgitt i tabell 21 foran.

Tabell 22. Tilskudd til økologisk husdyrproduksjon 2011, 2012 og 2013. Kroner per dyr per år

Dyreslag	2011		2012		2013	
	AK-sone 1-4	AK-sone 5-7	AK-sone 1-4	AK-sone 5-7	AK-sone 1-4	AK-sone 5-7
Melkeku	1 550	1 802	2 000	2 252	2 400	2 702
Ammeku	994	1 370	1 265	1 640	1 518	1 968
Andre storfe	300	435	335	470	402	564
Melkegeit og ammegeit	70	90	135	155	162	186
Sau over 1 år pr 1. januar	220	280	285	345	342	414
Lammeslakt	34	34	40	40	40	40
Avlsgris	300	300	335	335	402	402
Slaktegris	200	200	217	217	260	260

7.4 Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra driftsgranskingsbrukene direkte i referansebrukssystemet. Ordningen har vært dyretallsbasert siden 01.01.1996. Ved jordbruksoppjøret i 2010 ble maksimalbeløpet hevet til 64 000 kr og satsene per dyr økt med 5 prosent. Ved jordbruksoppjøret i 2011 ble maksimalbeløpet hevet til 66 600 kr og satsene per dyr økt med 4 prosent (satsen for ammeku ble økt særskilt med vel 12 prosent). Ved jordbruksoppjøret i 2012 ble maksimalbeløpet hevet til 69 000 kr og satsene per dyr økt med 3,5 prosent.

7.5 Refusjon av avløserutgifter ved sykdom m.v.

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra driftsgranskingsbrukene direkte i referansebrukssystemet. Maksimalt refusjonsbeløp per dag fastsettes for husdyrbrukere ut fra beregnet maksimalt refusjonsbeløp i ordningen med refusjon av avløserutgifter for ferie og fritid. Ved jordbruksoppjøret i 2010 ble maksimalt tilskudd per dag per foretak hevet fra 1 200 til 1 250 kroner og ved jordbruksoppjøret i 2011 fra 1 250 til 1 300 kroner. Ved jordbruksoppjøret i 2012 ble maksimalt tilskudd per dag per foretak hevet fra 1 300 til 1 400 kroner.

7.6 Areal - og kulturlandskapstilskudd

Satser for 2011, 2012 og 2013 er vist i tabellene nedenfor:

Tabell 23. Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2011. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone					
		1	2	3	4	5	6
Kulturlandskapstilskudd:							
Alle vekster	Alt areal	191					
Arealtilskudd:							
Grovfôr	0–250	75	0	99	208	236	266
	>250	50	0	50			266
Korn	0–800	113	165		236		
	>800	102	152		221		
Potet	Alt areal	65				915	
Grønnsaker	0–80	450				1 550	
Frukt og bær	0–40	650			1 100	1 150	
Økologisk arealtilskudd:							
Korn til modning	Alt areal	400 ¹					
Poteter	Alt areal	500					
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 000					
Grønngjødsling	Alt areal	500 ²					
Annet økologisk areal	Alt areal ³	75					
Omleggingstilskudd ^{4,5}	Alt areal	250					

1) Inklusive kornkampanje 2011 og 2012 med et tidsavgrenset ekstra arealtillegg på 100 kroner per dekar

2) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 191 kroner per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd til grønngjødsling er 691 kroner per dekar

3) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

4) Gis som et årlig tilskudd per karensår for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk

5) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

Tabell 24. Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2012. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone							
		1	2	3	4	5	6	7	
Kulturlandskapstilskudd:									
Alle vekster	Alt areal	191							
Arealtilskudd:									
Grovfôr	0–250	90	0	124	233	261	291		
	>250	65	0	75				291	
Korn	0–800	123	175	246					
	>800	102	152	221					
Potet	Alt areal	65					915		
Grønnsaker	0–80	450					1 550		
Frukt og bær	0–40	800				1 250			
Økologisk arealtilskudd:									
Korn til modning	Alt areal	400 ¹							
Poteter	Alt areal	500							
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 000							
Grønngjødsling	Alt areal	500 ²							
Annet økologisk areal	Alt areal ³	50							
Omleggingstilskudd ^{4,5}	Alt areal	250							

1) Inklusive kornkampanje 2011 og 2012 med et tidsavgrenset ekstra arealtillegg på 100 kroner per dekar

2) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 191 kroner per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd til grønngjødsling er 691 kroner per dekar

3) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

4) Gis som et årlig tilskudd per karensår for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk

5) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

Tabell 25. Sats for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2013. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone							
		1	2	3	4	5	6	7	
Kulturlandskapstilskudd:									
Alle vekster	Alt areal	191							
Arealtilskudd:									
Grovfôr	0–250	90	0	124	233	261	291		
	>250	65	0	75				291	
Korn	0–800	123	175	246					
	>800	102	152	221					
Potet	Alt areal	65					915		
Grønnsaker	0–80	550					1 650		
Frukt og bær	0–40	1 000				1 450			
Økologisk arealtilskudd:									
Korn til modning	Alt areal	300							
Kornkampanje	Alt areal	100 ¹							
Poteter	Alt areal	500							
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 000							
Grønngjødsling	Alt areal	500 ²							
Annet økologisk areal	Alt areal ³	25							
Omleggingstilskudd ^{4,5}	Alt areal	250							

1) Vekstsesongen 2012 med utbetaling i 2013. Gjelder bare for foretak som ikke har fått utbetalt det forhøyede tilskuddet for begge de to foregående vekstsesongene (2010 og 2011)

2) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 191 kroner per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd til grønngjødsling er 691 kroner per dekar

3) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

4) Gis som et årlig tilskudd per karensår for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk

5) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

Satsene for økologisk arealtilskudd til korn til modning, poteter, grønnsaker, frukt og bær og til annet økologisk areal i tabellene over, blir utbetalt i tillegg til de ordinære satsene for areal- og kulturlandskapstilskudd som er oppgitt i tabellene.

7.7 Tilskudd til dyr på beite

Tilskudd til dyr på utmarksbeite ble ved jordbruksoppjøret i 1998 skilt ut som et eget dyretilskudd og beregningen av normert areal per beitedyr falt bort. Til og med 1998 ble dette tilskuddet utbetalt som en del av areal- og kulturlandskapstilskuddet.

Ved jordbruksoppjøret 2006 ble det innført et nytt beitetilskudd fra beitesesongen 2006 med første utbetaling i februar 2007. Det nye tilskuddet omfatter alle beitedyr som beiter et minimum antall uker per år. Tilskuddet kan gis for beiting både på utmarksbeiter, innmarksbeiter og dyrka jord.

Det er mulig å oppnå begge disse to beitetilskuddene for samme dyr dersom total beitetid tilfredsstiller minimumskravene til antall uker på beite.

Tabell 26. Satser for tilskudd til dyr på beite for 2011, 2012 og 2013. Kroner per dyr per år

Dyreslag	Intervall	AK-sone	Minimum antall uker på beite	2011	2012	2013
Utmarksbeitetilskudd:						
Kyr, storfe, hester	Alle dyr	Alle	5	330	360	375
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	Alle	5	115	125	129
Beitetilskudd:						
Kyr, storfe, hest og hjort	Alle dyr	1-4	16	400	415	432
Kyr, storfe, hest og hjort	Alle dyr	5-7	12	400	415	432
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	1-4	16	60	60	60
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	5-7	12	60	60	60

7.8 Bunnfradrag

Det blir beregnet areal- og kulturlandskapstilskudd for alt areal og dyretilskudd fra første dyreenhet. For alle brukere skal imidlertid samlet produksjonstilskudd avgrenses (reduseres) med et bunnfradrag. Ved jordbruksoppjøret i 2008 ble dette generelle bunnfradraget satt ned med 1 000 kroner til 3 000 kroner per foretak per år. Ved jordbruksoppjørene i 2009, 2010, 2011 og 2012 ble dette fradraget videreført uendret.

8 FRAMREGNINGSGRUNNLAG

8.1 Oversikt

Framregningsgrunnlaget for de aller fleste inntekts- og kostnadspostene er mest mulig tilsvarende poster i totalkalkylen. Det er noen få unntak. Korn regnes fram med normaliserte regnskaper. Frukt og bær regnes fram med verdiutviklingen i normaliserte regnskaper. Avskrivningene regnes fram med årgangsindekser. Hva årgangsindekser er blir forklart i neste avsnitt. Leid arbeid er ikke en egen post i totalkalkylen fordi det der er en kostnadspost som skal få sin dekning av resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital». Leid arbeid blir framregnet med lønnsutviklingen for jordbruksarbeider med minimum 4 års praksis og anslag til budsjetåret fra Statistisk sentralbyrå. Det er laget en sideberegning for framregning av tilskuddene. Vi kommer nærmere inn på framregningsgrunnlaget nedenfor. Tilskuddene vil kunne ha ulik framregning mellom referansebrukene, og derfor er tilskuddspostene ikke tatt med i tabellen nedenfor. I stedet vises til kapittel 7.

I tabellen nedenfor er framregningsgrunnlaget vist i to kolonner. Kolonnene viser utslaget fra 2011 til 2012 og fra 2012 til 2013. Stjerne er brukt der framregningen er basert på normaliserte regnskaper. En S er angitt der en i referansebruksberegningene har gjort egne sideberegninger. Sideberegningene er nærmere beskrevet i underkapitlene 8.2–8.4.

Tabell 27. Framregningssatser fra 2011 til 2012 og fra 2012 til 2013

	Endring i totalkalkylen fra 2011 – 2012 (*=nor- maliserte regnskaper) % = av året før S = sideberegning i %	Endring i totalkalkylen fra 2012 – 2013 (*=normali- serte regnskaper) % = av året før S = sideberegning i %
INNTEKTER		
Bygg	+ 8 øre/kg *	+ 0 øre/kg *
Havre	+ 7 øre/kg *	+ 0 øre/kg *
Hvete	+ 9 øre/kg *	+ 0 øre/kg *
Annet korn	103,4 % *	100,2 % *
Erter	103,7 %	99,4 %
Oljefrø	101,8 % *	100,0 % *
Poteter	+ 7 øre/kg *	+ 10 øre/kg *
Grovfôr	102,7 %	100,0 %
Grasfrø	108,5 %	105,6 %
Frukt og bær	98,3 % *	104,7 % *
Andre planteprodukter	103,9 %	99,1 %
Sum planteprodukter		

Storfe, melk	+ 38 øre/liter	– 27 øre/liter
Storfe, livdyr	108,2 %	103,3 %
Kuslakt	+ 339 øre/kg	+ 147 øre/kg
Annet storfeslakt	+ 339 øre/kg	+ 147 øre/kg
Økologisk storfeslakt	+ 339 øre/kg	+ 147 øre/kg
Geit, melk	+ 38 øre/liter	– 27 øre/liter
Geit, livdyr og slakt	104,9 %	100,1 %
Slaktegris	+ 51 øre/kg	– 128 øre/kg
Purker og råner, livdyr og slakt	102,1 %	94,9 %
Smågris	102,1 %	94,9 %
Sau, livdyr og slakt	107,8 %	100,2 %
Sau, ull	+ 194 øre/kg	+ 20 øre/kg
Fjørfe, egg	+ 122 øre/kg	– 65 øre/kg
Fjørfekjøtt	106,0 %	100,2 %
Andre inntekter husdyrhold	104,9 %	100,1 %
Sum husdyrprodukter		
Leieinntekter (maskindel)	101,7 %	101,7 %
Andre inntekter	100,8 %	101,5 %
Sum inntekter før tilskudd		

Tilskudd i alt

INNTEKTER I ALT

KOSTNADER

Såkorn	105,2 %	104,7 %
Settepoteter	106,8 %	102,4 %
Såvarer og planter	96,0 %	98,9 %
Handelsgjødsel	115,7 %	99,0 %
Kalk	94,6 %	103,0 %
Plantevernmidler	106,2 %	95,0 %
Konserveringsmidler	97,8 %	99,0 %
Kraftfôr	102,5 %	103,2 %
Annet innkjøpt fôr	102,5 %	103,2 %
Diverse til husdyrholdet	100,8 %	101,5 %
Innkjøp av dyr	104,9 %	100,1 %
Andre forbruksartikler	100,8 %	101,5 %
Sum variable kostnader		

Leid arbeid	104,2 S	103,8 S
Maskiner og redskaper, vedl.h.	102,2 %	102,6 %
Traktorer, vedlikehold	102,2 %	102,6 %
Skurtresker, vedlikehold	102,2 %	102,6 %
Yrkesbil, vedlikehold	99,6 %	101,4 %
Driftsbygninger, vedlikehold	103,1 %	104,0 %
Jord, grøfter og vannanl., vedl.h	103,1 S	104,0 S
Drivstoff	100,2 %	97,6 %
Leie av dyr	100,8 %	101,5 %
Leie av kvote	100,8 %	101,5 %
Leie av maskiner	100,8 %	101,5 %
Leie av bygninger	100,8 %	101,5 %
Jordleie	100,8 %	101,5 %
Forsikring	100,8 %	101,8 %
Elektrisk kraft	86,6 %	104,6 %
Adm. og andre faste kostnader	100,8 %	101,5 %
Sum faste kostnader		
Avskrivninger, mask. og redsk.	102,9 S	102,8 S
Avskrivninger, traktorer	101,6 S	101,7 S
Avskrivninger, skurtresker	101,9 S	102,1 S
Avskrivninger, yrkesbil	101,0 S	100,9 S
Avskrivninger, driftsbygninger	104,9 S	104,8 S
Avskrivninger, jord, veger, vann.	104,1 S	104,0 S
Avskrivninger, kontormaskiner	102,1 S	101,8 S
Sum avskrivninger		

KOSTNADER I ALT

RESULTATREGNING

Inntekter i alt		
-Kostnader i alt		
=Driftsoverskudd		
+Leid arbeid	104,2 S	103,8 S
-Jordbrukets rentekostnader	102,0 %	97,6 %
-Jordbrukets andel av kår	100,8 %	101,5 %
=Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk		
=Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk, inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2011		

8.2 Årgangsindekser

Avskrivningene framregnes med årgangsindeksene for kapitalutstyret. Årgangsindeksene skal uttrykke prisendringen i kapitalsaldoen som avskrives. For maskiner og redskaper (20 år), traktor (20 år), skurtresker (20 år), yrkesbil (15 år) og byggekostnadsindeksen som brukes i totalkalkylen for driftsbygninger (50 år). Avskrivninger for «Jord, veger, vannanlegg og grøfter» framregnes med årgangsindeksen for grøfter, fordi nesten hele avskrivningsbeløpet er knyttet til grøfter (33 år). Avskrivninger kontormaskiner framregnes med konsumprisindeksen (5 år). Det brukes samme antall avskrivningsår som i totalkalkylen.

For å illustrere begrepet årgangsindeks, har en i tabellen under brukt kontormaskiner og konsumprisindeksen som eksempel.

Tabell 28. Eksempel på årgangsindeks, konsumprisindeksen for avskrivning over 5 år

År	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Indeks	325,1	327,6	340,1	347,2	355,8	360,2	363,0	368,4
Årgangsindeks						342,67	349,72	356,09
Relativ årgangsindeks/framregningsfaktor						1	1,021	1,039

Årgangsindeksen for 2011 framkommer som summen av indeksen for de fire årene 2007-2010 pluss halvparten av indeksen for det første året (2006) og halvparten av indeksen for det siste året (2011) dividert på 5 år. Tilsvarende regnes indeksen for år 2012 ut på grunnlag av konsumprisindeksen for årene 2007-2012 og for år 2013 på grunnlag av årene 2008-2013.

8.3 Leid arbeid

For arbeidslønningene følger en utviklingen i lønnstariffen for jordbruksarbeidere med minst 4 års praksis fra regnskapsåret til første framregningsår. Dette gir følgende utvikling:

$$2011 = 100,0 \quad 2012 = 104,2 \quad 2013 = 108,2$$

For 2013 er det da brukt et anslag for lønnsutviklingen på 3,8 prosent som er det samme anslaget som Statistisk sentralbyrå bruker.

Kostnader til leid arbeid inngår i «kostnader i alt» i referansebruksberegningene. I resultatberegningen blir førte kostnader til leid arbeid lagt til driftsoverskuddet igjen for å kunne beregne vederlag til arbeid og egenkapital.

8.4 Tilskudd

Prinsippet for framregning av tilskudd er at en aksepterer de gjennomsnittlige tilskudd en får fram i regnskapsåret (basisåret). For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner, og regnet fram med satsendringene som gjelder den valgte geografiske soneplasseringen. Det er gjort en sideberegning av tilskudd for de tre årene gitt den valgte sonen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolutte endringen. Framregningen av tilskuddene skal reflektere de regnskapsresultatene en forventer å få i de to framregningsårene.

9 BEREGNINGSRESULTATER

Resultater fra referansebruksberegningene 2011-2013 er presentert nedenfor.

9.1 Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk

«Vederlag til arbeid og egenkapital» skal dekke godtgjøring til alt arbeid og godtgjøring til egenkapital.

Inntektsfradraget ved skatteligningen var nytt fra og med 2000. Inntektsfradraget er i utgangspunktet ikke regnet inn i referansebruksberegningene, men går fram av tabellene 36-39 og er regnet inn i resultatene for referansebrukene i tabellene 40-43.

I 2011 er det generelle fradraget 54 200 kroner og maksimalt fradrag 142 000 kroner som oppnås ved en jordbruksinntekt på 328 600 kroner. Inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag blir omtrent 59 300 kroner forutsatt 33 prosent marginalsatt. I 2012 og 2013 er det generelle fradraget 63 500 kroner og maksimalt fradrag 166 400 kroner som oppnås ved en jordbruksinntekt på 334 300 kroner. Inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag blir omtrent 72 800 kroner forutsatt 36 prosent marginalsatt. Marginalskatten øker fordi trygdeavgiften for primærnæringene ble hevet fra 7,8 til 11 prosent fra og med inntektsåret 2012. Økt jordbruksfradrag er en delkompensasjon for den økte trygdeavgiften. I tillegg er tilskuddet til medlemsavgift til folketrygden omfordelt på ulike andre tilskudd. Den økte trygdeavgiften (skattekostnaden) vil ikke framkomme i beregningene, mens de kompenserende tilskuddene i form av økt jordbruksfradrag og økte tilskudd, ble i fjor beregnet å få et samlet utslag på om lag 6 100 kroner per årsverk i 2012. For nærmere omtale vises til kapittel 1.6.4. i utredning nr. 1/2013.

Tabellene nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk.

**Tabell 29. Vederlag til arbeid og egenkapital, kroner per årsverk¹.
Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret
2011**

		2011	2012 ²	2013 ²	
1	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Landet	234 800	293 200	282 700
2	Korn. 336 dekar korn	Landet	104 000	101 400	89 300
3	Sau. 151 vinterfôra sauer	Landet	163 300	196 600	210 500
4	Melkeproduksjon geit. 107 årsgeiter	Landet	273 400	322 100	325 300
5	Svin og korn. 46 avlssvin + 341 dekar korn	Landet	266 800	288 400	210 000
6	Egg og planteprodukter. 7175 høner + 232 dekar korn	Landet	315 600	414 500	352 400
7	Poteter og korn. 119 dekar poteter + 422 dekar korn	Landet	294 900	295 700	306 100
8	Storfeslakt/ammeku. 28 ammekyr	Landet	160 000	205 800	229 900
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	224 700	237 700	267 300
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 90 028 fjørfe-slakt	Landet	254 200	349 900	318 600

2) I 2012 og 2013 inklusive en delkompensasjon for økt trygdeavgift, beregnet til ca. 2 400 kr per årsverk i 2012. Den resterende delen av kompensasjonen blir ikke synlig her, men kommer fram i andre resultattabeller i utredningen

**Tabell 30. Vederlag til arbeid og egenkapital, kroner per årsverk¹.
Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret
2011**

		2011	2012 ²	2013 ²	
11	Økologisk melk og storfeslakt. 22 årskyr	Landet	264 000	320 700	312 400
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 13 årskyr	Landet	201 900	248 300	244 400
13	Melk (de 1/3 største brukene). 34 årskyr	Landet	254 400	323 000	304 600
14	Melk (de 25 største brukene). 50 årskyr	Landet	264 200	347 700	314 600
15	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Østlandets flatbygder	264 800	326 600	313 000
16	Melk og storfeslakt. 20 årskyr	Østlandets a. bygder	250 900	307 800	300 900
17	Melk og storfeslakt. 33 årskyr	Agder og Rog., Jæren	267 200	339 000	318 200
18	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	218 300	274 200	266 600
19	Melk og storfeslakt. 21 årskyr	Vestlandet	218 600	273 600	263 700
20	Melk og storfeslakt. 24 årskyr	Trøndelag	226 400	285 000	273 800
21	Melk og storfeslakt. 21 årskyr	Nord-Norge	231 400	285 700	277 100
22	Korn. <400 dekar korn (233 dekar korn)	Østlandet	-7 700	-12 300	-23 400
23	Korn. >400 dekar korn (686 dekar korn)	Østlandet	258 800	256 200	243 100
24	Korn og korn/svin. 320 daa + 23 avlssv.	Trøndelag	284 600	306 300	256 200
25	Sau. 139 vinterfôra sauer	Vestlandet	147 200	176 400	189 500
26	Sau. 157 vinterfôra sauer	Nord-Norge	230 900	268 600	287 700
27	Sau (de 25 største brukene). 258 v.f.sauer	Landet	215 300	253 100	271 100
28	Samdrift melkeproduksjon. 43 årskyr	Landet	285 400	360 600	339 000

2) I 2012 og 2013 inklusive en delkompensasjon for økt trygdeavgift, beregnet til ca. 2 400 kr per årsverk i 2012. Den resterende delen av kompensasjonen blir ikke synlig her, men kommer fram i andre resultattabeller i utredningen

¹ Jordbruksfradrag ved skatteligningen er ikke regnet inn.

Tabell 31. Resultatregning. Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk¹

01 Melk og storfeslakt, 22 årskyr.		Landet	313 bruk
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	1476686	1594444	1579682
- Kostnader i alt	1083888	1110730	1138080
= Driftsoverskudd	392798	483714	441602
+ Leid arbeid	115057	119889	124492
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	46943	47861	46713
- Jordbr. andel av kår	4769	4806	4878
= Vederl. arb. og egenkap.	456143	550936	514503
/ Antall årsverk	1,943	1,943	1,943
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	234817	283615	264860
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	9600	17800
= Vederl. inkl. volumframregninger	234817	293215	282660
02 Korn, 336 dekar korn.		Landet	96 bruk
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	466038	481678	482250
- Kostnader i alt	403318	419329	425012
= Driftsoverskudd	62720	62349	57238
+ Leid arbeid	4019	4188	4349
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	20903	21312	20801
- Jordbr. andel av kår	3150	3174	3222
= Vederl. arb. og egenkap.	42686	42051	37564
/ Antall årsverk	0,410	0,410	0,410
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	104037	102489	91553
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	-1100	-2300
= Vederl. inkl. volumframregninger	104037	101389	89253
03 Sau, 151 vinterfôra sauer.		Landet	100 bruk
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	610847	650931	664021
- Kostnader i alt	451671	464025	474481
= Driftsoverskudd	159176	186906	189540
+ Leid arbeid	56780	59165	61436
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	14420	14702	14349
- Jordbr. andel av kår	1468	1479	1501
= Vederl. arb. og egenkap.	200068	229890	235126
/ Antall årsverk	1,225	1,225	1,225
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	163258	187593	191865
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	9000	18600
= Vederl. inkl. volumframregninger	163258	196593	210465
04 Melkeproduksjon geit, 107 årsgeiter.		Landet	22 bruk
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	1168179	1247959	1251674
- Kostnader i alt	760754	777763	798695
= Driftsoverskudd	407425	470196	452979
+ Leid arbeid	120714	125784	130613
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	37096	37822	36915
- Jordbr. andel av kår	2589	2609	2648
= Vederl. arb. og egenkap.	488454	555549	544029
/ Antall årsverk	1,786	1,786	1,786
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	273422	310979	304531
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	11100	20800
= Vederl. inkl. volumframregninger	273422	322079	325331

05 Svin og korn, 46 avlssvin + 341 dekar korn.	Landet	36 bruk	
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	2667329	2730677	2630052
- Kostnader i alt	2213482	2269101	2324808
= Driftsoverskudd	453847	461576	305244
+ Leid arbeid	104684	109081	113268
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	108948	111079	108415
- Jordbr. andel av kår	4795	4832	4904
= Vederl. arb. og egenkap.	444788	454746	305193
/ Antall årsverk	1,667	1,667	1,667
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	266786	272759	183056
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	15600	26900
= Vederl. inkl. volumframregninger	266786	288359	209956

06 Egg og planteprod., 7175 høner + 232 daa korn.	Landet	13 bruk	
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	2742811	2937712	2863020
- Kostnader i alt	2208931	2272465	2331140
= Driftsoverskudd	533880	665247	531880
+ Leid arbeid	117385	122315	127011
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	123526	125942	122922
- Jordbr. andel av kår	2866	2888	2931
= Vederl. arb. og egenkap.	524873	658732	533038
/ Antall årsverk	1,663	1,663	1,663
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	315642	396141	320553
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	18400	31800
= Vederl. inkl. volumframregninger	315642	414541	352353

07 Poteter og korn, 119 daa poteter+422 daa korn.	Landet	15 bruk	
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	1565006	1610742	1644724
- Kostnader i alt	1160134	1202991	1220606
= Driftsoverskudd	404872	407751	424118
+ Leid arbeid	88808	92538	96090
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	46558	47469	46330
- Jordbr. andel av kår	5265	5305	5385
= Vederl. arb. og egenkap.	441857	447515	468493
/ Antall årsverk	1,498	1,498	1,498
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	294944	298721	312724
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	-3000	-6600
= Vederl. inkl. volumframregninger	294944	295721	306124

08 Storfeslakt/ammeku, 28 ammekyr.	Landet	38 bruk	
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	934176	998767	1029898
- Kostnader i alt	755202	776215	792907
= Driftsoverskudd	178974	222552	236991
+ Leid arbeid	63763	66441	68992
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	42486	43317	42278
- Jordbr. andel av kår	4097	4129	4190
= Vederl. arb. og egenkap.	196154	241547	259515
/ Antall årsverk	1,226	1,226	1,226
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	159993	197018	211673
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	8800	18200
= Vederl. inkl. volumframregninger	159993	205818	229873

09 Frukt og bær, 49 dekar frukt og bær.	Landet	26 bruk	
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	749544	757273	792400
- Kostnader i alt	516229	530662	543802
= Driftsoverskudd	233315	226611	248598
+ Leid arbeid	193460	201585	209324
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	12590	12836	12528
- Jordbr. andel av kår	1611	1623	1648
= Vederl. arb. og egenkap.	412574	413737	443746
/ Antall årsverk	1,836	1,836	1,836
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	224741	225375	241722
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	12300	25600
= Vederl. inkl. volumframregninger	224741	237675	267322

10 Fjørfekjøtt og planteprod., 90028 fjørfe-slakt.	Landet	13 bruk	
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	2677243	2830465	2838464
- Kostnader i alt	2454629	2525811	2583849
= Driftsoverskudd	222614	304654	254615
+ Leid arbeid	106232	110694	114943
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	57258	58378	56978
- Jordbr. andel av kår	3301	3326	3376
= Vederl. arb. og egenkap.	268287	353644	309204
/ Antall årsverk	1,055	1,055	1,055
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	254232	335117	293005
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	14800	25600
= Vederl. inkl. volumframregninger	254232	349917	318605

11 Økologisk melk og storfeslakt, 22 årskyr.	Landet	28 bruk	
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	1445883	1551323	1539675
- Kostnader i alt	1019126	1039657	1068450
= Driftsoverskudd	426757	511666	471225
+ Leid arbeid	135206	140885	146293
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	42373	43202	42166
- Jordbr. andel av kår	3542	3569	3623
= Vederl. arb. og egenkap.	516048	605780	571729
/ Antall årsverk	1,955	1,955	1,955
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	263961	309860	292442
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	10800	20000
= Vederl. inkl. volumframregninger	263961	320660	312442

12 Melk, 1/3 minste melkebrukene, 13 årskyr.	Landet	105 bruk	
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	926183	1000457	995510
- Kostnader i alt	662638	678432	695114
= Driftsoverskudd	263545	322025	300396
+ Leid arbeid	85015	88586	91986
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	19479	19860	19384
- Jordbr. andel av kår	3301	3326	3376
= Vederl. arb. og egenkap.	325780	387425	369622
/ Antall årsverk	1,614	1,614	1,614
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	201903	240107	229074
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	8200	15300
= Vederl. inkl. volumframregninger	201903	248307	244374

13 Melk, 1/3 største melkebrukene, 34 årskyr.	Landet 105 bruk		
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	2176223	2347224	2317977
- Kostnader i alt	1634919	1675590	1717477
= Driftsoverskudd	541304	671634	600500
+ Leid arbeid	146973	153146	159025
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	94088	95928	93628
- Jordbr. andel av kår	6742	6794	6896
= Vederl. arb. og egenkap.	587447	722058	659001
/ Antall årsverk	2,309	2,309	2,309
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	254363	312649	285345
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	10400	19300
= Vederl. inkl. volumframregninger	254363	323049	304645

14 Melk, 25 største melkebrukene, 50 årskyr.	Landet 25 bruk		
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	2980273	3216694	3160474
- Kostnader i alt	2273078	2329961	2390373
= Driftsoverskudd	707195	886733	770101
+ Leid arbeid	151159	157508	163554
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	185088	188708	184183
- Jordbr. andel av kår	10878	10962	11126
= Vederl. arb. og egenkap.	662388	844571	738346
/ Antall årsverk	2,507	2,507	2,507
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	264239	336915	294540
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	10800	20100
= Vederl. inkl. volumframregninger	264239	347715	314640

15 Melk og storfeslakt, 25 årskyr.	Østl. flatbygder 27 bruk		
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	1727760	1854561	1835335
- Kostnader i alt	1325198	1357135	1390938
= Driftsoverskudd	402562	497426	444397
+ Leid arbeid	167271	174296	180987
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	40182	40968	39986
- Jordbr. andel av kår	3843	3873	3931
= Vederl. arb. og egenkap.	525808	626881	581467
/ Antall årsverk	1,985	1,985	1,985
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	264842	315751	292876
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	10800	20100
= Vederl. inkl. volumframregninger	264842	326551	312976

16 Melk og storfeslakt, 20 årskyr.	Østl. andre bygder 45 bruk		
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	1386007	1494328	1484088
- Kostnader i alt	1006644	1032098	1056924
= Driftsoverskudd	379363	462230	427164
+ Leid arbeid	123730	128927	133876
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	26129	26640	26001
- Jordbr. andel av kår	7122	7177	7285
= Vederl. arb. og egenkap.	469842	557340	527754
/ Antall årsverk	1,873	1,873	1,873
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	250900	297624	281825
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	10200	19100
= Vederl. inkl. volumframregninger	250900	307824	300925

17 Melk og storfeslakt, 33 årskyr.	Agder/Rogal. Jæren 17 bruk		
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	1822203	1971166	1940299
- Kostnader i alt	1300746	1331655	1365859
= Driftsoverskudd	521457	639511	574440
+ Leid arbeid	88170	91873	95400
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	78535	80071	78151
- Jordbr. andel av kår	2988	3011	3056
= Vederl. arb. og egenkap.	528104	648302	588633
/ Antall årsverk	1,976	1,976	1,976
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	267239	328063	297868
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	10900	20300
= Vederl. inkl. volumframregninger	267239	338963	318168

18 Melk og storfesl., 19 årskyr.	Agder/Rogal.a.bygder 28 bruk		
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	1289946	1394749	1386800
- Kostnader i alt	961515	985588	1010850
= Driftsoverskudd	328431	409161	375950
+ Leid arbeid	114335	119137	123710
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	47351	48277	47119
- Jordbr. andel av kår	1939	1954	1983
= Vederl. arb. og egenkap.	393476	478067	450558
/ Antall årsverk	1,802	1,802	1,802
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	218335	265273	250009
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	8900	16600
= Vederl. inkl. volumframregninger	218335	274173	266609

19 Melk og storfeslakt, 21 årskyr.	Vestlandet 72 bruk		
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	1344868	1454042	1440641
- Kostnader i alt	983935	1008196	1033356
= Driftsoverskudd	360933	445846	407285
+ Leid arbeid	100560	104784	108806
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	37111	37837	36930
- Jordbr. andel av kår	5514	5556	5640
= Vederl. arb. og egenkap.	418868	507237	473521
/ Antall årsverk	1,916	1,916	1,916
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	218617	264739	247142
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	8900	16600
= Vederl. inkl. volumframregninger	218617	273639	263742

20 Melk og storfeslakt, 24 årskyr.	Trøndelag 66 bruk		
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	1517361	1641572	1624754
- Kostnader i alt	1100418	1127380	1154954
= Driftsoverskudd	416943	514192	469800
+ Leid arbeid	103044	107372	111494
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	52322	53345	52066
- Jordbr. andel av kår	6301	6349	6445
= Vederl. arb. og egenkap.	461364	561870	522783
/ Antall årsverk	2,037	2,037	2,037
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	226448	275778	256593
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	9200	17200
= Vederl. inkl. volumframregninger	226448	284978	273793

21 Melk og storfeslakt, 21 årskyr.	Nord-Norge	58 bruk	
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	1531347	1644135	1632326
- Kostnader i alt	1132272	1161042	1188789
= Driftsoverskudd	399075	483093	443537
+ Leid arbeid	123920	129125	134081
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	67855	69182	67523
- Jordbr. andel av kår	1688	1701	1727
= Vederl. arb. og egenkap.	453452	541335	508368
/ Antall årsverk	1,959	1,959	1,959
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	231430	276283	259458
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	9400	17600
= Vederl. inkl. volumframregninger	231430	285683	277058
22 Korn, <400 dekar korn (233 dekar korn).	Østlandet	61 bruk	
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	321979	332630	333218
- Kostnader i alt	305093	316965	321682
= Driftsoverskudd	16886	15665	11536
+ Leid arbeid	999	1041	1081
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	17772	18120	17685
- Jordbr. andel av kår	2631	2651	2691
= Vederl. arb. og egenkap.	-2518	-4065	-7759
/ Antall årsverk	0,329	0,329	0,329
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	-7654	-12356	-23584
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	100	200
= Vederl. inkl. volumframregninger	-7654	-12256	-23384
23 Korn, >400 dekar korn (686 dekar korn).	Østlandet	21 bruk	
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	947062	979906	980983
- Kostnader i alt	758728	791332	799921
= Driftsoverskudd	188334	188574	181062
+ Leid arbeid	10532	10974	11396
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	29162	29732	29019
- Jordbr. andel av kår	2952	2975	3019
= Vederl. arb. og egenkap.	166752	166841	160420
/ Antall årsverk	0,644	0,644	0,644
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	258753	258891	248928
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	-2700	-5800
= Vederl. inkl. volumframregninger	258753	256191	243128
24 Korn og korn/svin, 320 daa korn+23 avlssvin.	Tr.lag	26 bruk	
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	1359735	1391922	1351520
- Kostnader i alt	1049455	1077205	1104282
= Driftsoverskudd	310280	314717	247238
+ Leid arbeid	44526	46396	48177
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	51333	52337	51082
- Jordbr. andel av kår	7742	7802	7919
= Vederl. arb. og egenkap.	295731	300974	236414
/ Antall årsverk	1,039	1,039	1,039
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	284624	289670	227535
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	16600	28700
= Vederl. inkl. volumframregninger	284624	306270	256235

25 Sau, 139 vinterfôra sauer.	Vestlandet 24 bruk		
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	507598	541235	553112
- Kostnader i alt	364214	373810	382416
= Driftsoverskudd	143384	167425	170696
+ Leid arbeid	47473	49467	51366
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	8976	9152	8932
- Jordbr. andel av kår	1696	1709	1735
= Vederl. arb. og egenkap.	180185	206031	211395
/ Antall årsverk	1,224	1,224	1,224
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	147163	168272	172653
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	8100	16800
= Vederl. inkl. volumframregninger	147163	176372	189453

26 Sau, 157 vinterfôra sauer.	Nord-Norge 21 bruk		
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	725135	766642	781752
- Kostnader i alt	502041	516476	527931
= Driftsoverskudd	223094	250166	253821
+ Leid arbeid	63668	66342	68889
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	14015	14289	13946
- Jordbr. andel av kår	720	726	736
= Vederl. arb. og egenkap.	272027	301493	308028
/ Antall årsverk	1,178	1,178	1,178
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	230860	255867	261413
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	12700	26300
= Vederl. inkl. volumframregninger	230860	268567	287713

27 Sau, 25 største sauebrukene, 258 v.f.sauer.	Landet 25 bruk		
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	977300	1036426	1056276
- Kostnader i alt	685245	705289	720569
= Driftsoverskudd	292055	331137	335707
+ Leid arbeid	86036	89650	93091
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	25722	26225	25596
- Jordbr. andel av kår	2819	2841	2883
= Vederl. arb. og egenkap.	349550	391721	400319
/ Antall årsverk	1,623	1,623	1,623
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	215332	241311	246607
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	11800	24500
= Vederl. inkl. volumframregninger	215332	253111	271107

28 Samdrift melkeproduksjon, 43 årskyr.	Landet 34 bruk		
	2011	2012	2013
Inntekter i alt	2971777	3194421	3156642
- Kostnader i alt	2191053	2245244	2300885
= Driftsoverskudd	780724	949177	855757
+ Leid arbeid	126394	131703	136758
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	128200	130708	127573
- Jordbr. andel av kår	9912	9988	10138
= Vederl. arb. og egenkap.	769006	940184	854804
/ Antall årsverk	2,694	2,694	2,694
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	285419	348952	317263
+ Volumframregninger fra regnskapsår	0	11600	21700
= Vederl. inkl. volumframregninger	285419	360552	338963

- 1) I 2012 og 2013 inklusive en delkompensasjon for økt trygdeavgift, beregnet til ca. 2 400 kr per årsverk i 2012. Den resterende delen av kompensasjonen blir ikke synlig her, men kommer fram i andre resultattabeller i utredningen

I tabellene som følger er nivå og utvikling på tilskuddsdelen av de totale inntektene på hvert referansebruk presentert. Tabell 32 og 33 viser sum tilskudd per bruk, mens tabell 34 og 35 viser det samme per årsverk. Det totale tilskuddsnivået er vist i den første kolonnen, dvs. for basisåret. For de senere årene er endringene vist.

Tabell 32. Endring i sum tilskudd, kroner per bruk

	Sum tilskudd 2011	Endring 2011- 2012 ¹	Endring 2011- 2013 ¹	Endring 2012- 2013
1 Melk og storfeslakt. 22 årskyr, landet	501 387	38 160	51 931	13 771
2 Korn. 336 dekar korn, landet	137 597	4 138	4 055	-83
3 Sau. 151 vinterfôra sauer, landet	366 571	22 939	35 068	12 129
4 Melkeproduksjon geit. 107 årsg., landet	727 879	51 759	73 225	21 465
5 Svin/korn.46 avlss.+341 daa korn, landet	247 394	5 620	10 636	5 016
6 Egg/pl.prod.7175 høn.+232 daa k. landet	367 808	12 380	20 084	7 704
7 Potet/korn.119 daa p.+ 422 daa k., landet	199 172	6 003	7 933	1 930
8 Storfeslakt/ammeku. 28 ammekyr, landet	446 072	30 032	46 509	16 476
9 Frukt og bær. 49 dekar frukt/bær, landet	210 715	12 192	26 599	14 408
10 Fjørfejøtt/pl.prod. 90028 fj.slakt, landet	100 576	5 042	7 910	2 868

1) I 2012 og 2013 inklusive en delkompensasjon for økt trygdeavgift, beregnet til ca. 2 400 kr per årsverk i 2012. Den resterende delen av kompensasjonen blir ikke synlig her, men kommer fram i andre resultattabeller i utredningen

Tabell 33. Endring i sum tilskudd, kroner per bruk

	Sum tilskudd 2011	Endring 2011- 2012 ¹	Endring 2011- 2013 ¹	Endring 2012- 2013
11 Økologisk melk og storfeslakt. 22 årskyr	544 063	41 964	57 218	15 254
12 Melk (de 1/3 minste brukene). 13 årskyr	398 591	31 925	43 856	11 931
13 Melk (de 1/3 største brukene). 34 årskyr	617 663	45 614	60 005	14 391
14 Melk (de 25 største brukene). 50 årskyr	761 241	54 475	67 599	13 123
15 Melk og storfeslakt. 25 årskyr, Østl.fl.b.	510 833	37 151	48 608	11 457
16 Melk og storfeslakt. 20 årskyr, Østl.a.b	503 489	37 903	51 646	13 743
17 Melk og storfeslakt. 33 årskyr, Jæren	379 962	33 548	43 432	9 884
18 Melk og storfeslakt. 19 årskyr, A/R.a.b	449 096	37 004	49 835	12 831
19 Melk og storfeslakt. 21 årskyr, Vestl.	463 152	36 368	51 072	14 704
20 Melk og storfeslakt. 24 årskyr, Tr.lag	473 643	38 504	52 920	14 415
21 Melk og storfeslakt. 21 årskyr, Nord-N	635 233	38 757	55 629	16 872
22 Korn. <400 dekar korn (233), Østlandet	91 586	3 103	3 094	-9
23 Korn. >400 dekar korn (686), Østlandet	259 408	8 068	8 068	0
24 Korn/svin. 320 daa k.+23 avlssv., Tr.lag	216 929	4 375	6 474	2 099
25 Sau. 139 vinterfôra sauer, Vestlandet	315 326	20 272	31 327	11 055
26 Sau. 157 vinterfôra sauer, Nord-Norge	467 026	25 402	39 596	14 194
27 Sau (de 25 største). 258 vinterfôra sauer	550 381	35 057	53 600	18 544
28 Samdrift melkeproduksjon. 43 årskyr	778 137	53 512	80 113	26 600

1) I 2012 og 2013 inklusive en delkompensasjon for økt trygdeavgift, beregnet til ca. 2 400 kr per årsverk i 2012. Den resterende delen av kompensasjonen blir ikke synlig her, men kommer fram i andre resultattabeller i utredningen

Tabell 34. Endring i sum tilskudd, kroner per årsverk

	Sum tilskudd 2011	Endring 2011- 2012 ¹	Endring 2011- 2013 ¹	Endring 2012- 2013
1 Melk og storfeslakt. 22 årskyr, landet	258 108	19 644	26 733	7 089
2 Korn. 336 dekar korn, landet	335 359	10 085	9 882	-203
3 Sau. 151 vinterfôra sauer, landet	299 126	18 718	28 616	9 898
4 Melkeproduksjon geit. 107 årsg., landet	407 444	28 973	40 989	12 016
5 Svin/korn.46 avlss.+341 daa korn, landet	148 388	3 371	6 379	3 008
6 Egg/pl.prod.7175 høn.+232 daa k. landet	221 188	7 445	12 078	4 633
7 Potet/korn.119 daa p.+ 422 daa k., landet	132 949	4 007	5 295	1 288
8 Storfeslakt/ammeku. 28 ammekyr, landet	363 839	24 496	37 935	13 439
9 Frukt og bær. 49 dekar frukt/bær, landet	114 783	6 641	14 489	7 848
10 Fjølfekjøtt/pl.prod. 90028 fj.slakt, landet	95 307	4 777	7 495	2 718

1) I 2012 og 2013 inklusive en delkompensasjon for økt trygdeavgift, beregnet til ca. 2 400 kr per årsverk i 2012. Den resterende delen av kompensasjonen blir ikke synlig her, men kommer fram i andre resultattabeller i utredningen

Tabell 35. Endring i sum tilskudd, kroner per årsverk

	Sum tilskudd 2011	Endring 2011- 2012 ¹	Endring 2011- 2013 ¹	Endring 2012- 2013
11 Økologisk melk og storfeslakt. 22 årskyr	278 291	21 465	29 267	7 802
12 Melk (de 1/3 minste brukene). 13 årskyr	247 027	19 785	27 180	7 394
13 Melk (de 1/3 største brukene). 34 årskyr	267 446	19 751	25 982	6 231
14 Melk (de 25 største brukene). 50 årskyr	303 673	21 731	26 966	5 235
15 Melk og storfeslakt. 25 årskyr, Østl.fl.b.	257 299	18 712	24 483	5 771
16 Melk og storfeslakt. 20 årskyr, Østl.a.b	268 867	20 240	27 579	7 339
17 Melk og storfeslakt. 33 årskyr, Jæren	192 274	16 976	21 978	5 002
18 Melk og storfeslakt. 19 årskyr, A/R.a.b	249 198	20 533	27 653	7 120
19 Melk og storfeslakt. 21 årskyr, Vestl.	241 730	18 981	26 656	7 675
20 Melk og storfeslakt. 24 årskyr, Tr.lag	232 474	18 899	25 974	7 075
21 Melk og storfeslakt. 21 årskyr, Nord-N	324 206	19 780	28 392	8 611
22 Korn. <400 dekar korn (233), Østlandet	278 379	9 432	9 404	-28
23 Korn. >400 dekar korn (686), Østlandet	402 530	12 520	12 520	0
24 Korn/svin. 320 daa k.+23 avlssv., Tr.lag	208 781	4 211	6 231	2 020
25 Sau. 139 vinterfôra sauer, Vestlandet	257 537	16 557	25 586	9 029
26 Sau. 157 vinterfôra sauer, Nord-Norge	396 349	21 558	33 604	12 046
27 Sau (de 25 største). 258 vinterfôra sauer	339 049	21 596	33 019	11 423
28 Samdrift melkeproduksjon. 43 årskyr	288 808	19 861	29 734	9 873

1) I 2012 og 2013 inklusive en delkompensasjon for økt trygdeavgift, beregnet til ca. 2 400 kr per årsverk i 2012. Den resterende delen av kompensasjonen blir ikke synlig her, men kommer fram i andre resultattabeller i utredningen

De to tabellene nedenfor viser antatt inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget for det enkelte referansebruk for årene 2011–2013.

Beregningen tar utgangspunkt i halvt driftsoverskudd på referansebrukene det enkelte år og reglene for beregning av jordbruksfradraget det enkelte år. Beregnet jordbruksfradrag er omregnet til verdi før skatt med skatteprosent 36 på alle bruk i år 2011 og med skatteprosent 39 på alle bruk i årene 2012 og 2013 (jf. utredning nr. 1/2013 kapittel 1.9).

Tabell 36. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kroner per bruk

		2011	2012 ¹	2013 ¹	
1	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Landet	43 600	60 300	56 600
2	Korn. 336 dekar korn	Landet	13 700	14 300	13 100
3	Sau. 151 vinterfôra sauer	Landet	27 300	34 400	34 600
4	Melkeproduksjon geit. 107 årsgaier	Landet	44 600	59 100	57 600
5	Svin og korn. 46 avlssvin + 341 dekar korn	Landet	47 900	58 300	44 700
6	Egg og planteprodukter. 7175 høner + 232 dekar korn	Landet	53 500	76 100	64 500
7	Poteter og korn. 119 dekar poteter + 422 dekar korn	Landet	44 500	53 600	55 100
8	Storfeslakt/ammeku. 28 ammekyr	Landet	28 700	37 500	38 700
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	32 500	37 800	39 800
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 90 028 fjørfeslakt	Landet	31 700	44 600	40 300

1) I 2012 og 2013 inklusive en delkompensasjon for økt trygdeavgift, beregnet til ca. 3 700 kr per årsverk i 2012. Den resterende delen av kompensasjonen blir ikke synlig her, men kommer fram i andre resultattabeller i utredningen

Tabell 37. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kroner per bruk

		2011	2012 ¹	2013 ¹	
11	Økologisk melk og storfeslakt. 22 årskyr	Landet	46 000	62 700	59 200
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 13 årskyr	Landet	34 600	46 200	44 300
13	Melk (de 1/3 største brukene). 34 årskyr	Landet	54 000	76 400	70 400
14	Melk (de 25 største brukene). 50 årskyr	Landet	62 100	76 400	76 400
15	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Østlandets flatbygder	44 300	61 500	56 800
16	Melk og storfeslakt. 20 årskyr	Østlandets a. bygder	42 700	58 400	55 300
17	Melk og storfeslakt. 33 årskyr	Agder og Rog., Jæren	52 600	73 800	68 200
18	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	39 100	53 800	50 900
19	Melk og storfeslakt. 21 årskyr	Vestlandet	41 400	57 000	53 600
20	Melk og storfeslakt. 24 årskyr	Trøndelag	45 300	62 900	59 000
21	Melk og storfeslakt. 21 årskyr	Nord-Norge	44 100	60 200	56 800
22	Korn. <400 dekar korn (233 dekar korn)	Østlandet	3 700	3 600	2 600
23	Korn. >400 dekar korn (686 dekar korn)	Østlandet	29 300	34 500	33 900
24	Korn og korn/svin. 320 daa + 23 avlssv.	Trøndelag	37 800	45 500	39 600
25	Sau. 139 vinterfôra sauer	Vestlandet	26 200	32 700	33 000
26	Sau. 157 vinterfôra sauer	Nord-Norge	31 700	39 900	40 200
27	Sau (de 25 største brukene). 258 v.f.sauer	Landet	36 600	47 000	47 300
28	Samdrift melkeproduksjon. 43 årskyr	Landet	62 100	76 400	76 400

1) I 2012 og 2013 inklusive en delkompensasjon for økt trygdeavgift, beregnet til ca. 3 700 kr per årsverk i 2012. Den resterende delen av kompensasjonen blir ikke synlig her, men kommer fram i andre resultattabeller i utredningen

I de to tabellene nedenfor er beregnet utslag av jordbruksfradraget på vederlag til arbeid og egenkapital vist per årsverk.

Tabell 38. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kroner per årsverk

		2011	2012 ¹	2013 ¹	
1	Melk og storfeslakt. 22 årskyr	Landet	22 500	31 000	29 100
2	Korn. 336 dekar korn	Landet	33 400	34 900	32 000
3	Sau. 151 vinterfôra sauer	Landet	22 300	28 000	28 200
4	Melkeproduksjon geit. 107 årsgeiter	Landet	25 000	33 100	32 200
5	Svin og korn. 46 avlssvin + 341 dekar korn	Landet	28 700	35 000	26 800
6	Egg og planteprodukter. 7175 høner + 232 dekar korn	Landet	32 200	45 800	38 800
7	Poteter og korn. 119 dekar poteter + 422 dekar korn	Landet	29 700	35 800	36 800
8	Storfeslakt/ammeku. 28 ammekyr	Landet	23 400	30 600	31 600
9	Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær	Landet	17 700	20 600	21 700
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 90 028 fjørfe-slakt	Landet	30 000	42 300	38 200

1) I 2012 og 2013 inklusive en delkompensasjon for økt trygdeavgift, beregnet til ca. 3 700 kr per årsverk i 2012. Den resterende delen av kompensasjonen blir ikke synlig her, men kommer fram i andre resultattabeller i utredningen

Tabell 39. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kroner per årsverk

		2011	2012 ¹	2013 ¹	
11	Økologisk melk og storfeslakt. 22 årskyr	Landet	23 500	32 100	30 300
12	Melk (de 1/3 minste brukene). 13 årskyr	Landet	21 400	28 600	27 400
13	Melk (de 1/3 største brukene). 34 årskyr	Landet	23 400	33 100	30 500
14	Melk (de 25 største brukene). 50 årskyr	Landet	24 800	30 500	30 500
15	Melk og storfeslakt. 25 årskyr	Østlandets flatbygder	22 300	31 000	28 600
16	Melk og storfeslakt. 20 årskyr	Østlandets a. bygder	22 800	31 200	29 500
17	Melk og storfeslakt. 33 årskyr	Agder og Rog., Jæren	26 600	37 400	34 500
18	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	21 700	29 800	28 200
19	Melk og storfeslakt. 21 årskyr	Vestlandet	21 600	29 700	28 000
20	Melk og storfeslakt. 24 årskyr	Trøndelag	22 200	30 900	29 000
21	Melk og storfeslakt. 21 årskyr	Nord-Norge	22 500	30 700	29 000
22	Korn. <400 dekar korn (233 dekar korn)	Østlandet	11 200	10 900	8 000
23	Korn. >400 dekar korn (686 dekar korn)	Østlandet	45 500	53 600	52 500
24	Korn og korn/svin. 320 daa + 23 avlssv.	Trøndelag	36 400	43 800	38 100
25	Sau. 139 vinterfôra sauer	Vestlandet	21 400	26 700	26 900
26	Sau. 157 vinterfôra sauer	Nord-Norge	26 900	33 900	34 100
27	Sau (de 25 største brukene). 258 v.f.sauer	Landet	22 500	28 900	29 200
28	Samdrift melkeproduksjon. 43 årskyr	Landet	23 100	28 300	28 300

1) I 2012 og 2013 inklusive en delkompensasjon for økt trygdeavgift, beregnet til ca. 3 700 kr per årsverk i 2012. Den resterende delen av kompensasjonen blir ikke synlig her, men kommer fram i andre resultattabeller i utredningen

Tabellene nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk inklusive beregnet utslag av jordbruksfradraget for de enkelte referansebruk.

Tabell 40. Vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2011

	Årsverk	2011	2012 ¹	2013 ¹
1 Melk og storfeslakt. 22 årskyr, landet	1,943	257 300	324 200	311 800
2 Korn. 336 dekar korn, landet	0,410	137 500	136 300	121 300
3 Sau. 151 vinterfôra sauer, landet	1,225	185 500	224 600	238 700
4 Melkeproduksjon geit. 107 årsgreiter, landet	1,786	298 400	355 100	357 600
5 Svin/korn. 46 avlssvin + 341 dekar korn, landet	1,667	295 500	323 300	236 800
6 Egg/planteprod. 7175 høner + 232 dekar korn, landet	1,663	347 800	460 300	391 100
7 Potet/korn. 119 dekar poteter + 422 daa korn, landet	1,498	324 600	331 500	342 900
8 Storfeslakt/ammeku. 28 ammekyr, landet	1,226	183 400	236 400	261 500
9 Frukt og bær. 49 dekar frukt og bær, landet	1,836	242 400	258 300	289 000
10 Fjørfe kjøtt/planteprodukter. 90 028 fjørfe slakt, landet	1,055	284 300	392 200	356 800

1) I 2012 og 2013 inklusive en kompensasjon for økt trygdeavgift, beregnet til ca. 6 100 kr per årsverk i 2012

Tabell 41. Vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2011

	Årsverk	2011	2012 ¹	2013 ¹
11 Økologisk melk og storfeslakt. 22 årskyr, landet	1,955	287 500	352 700	342 700
12 Melk (de 1/3 minste brukene). 13 årskyr, landet	1,614	223 300	276 900	271 800
13 Melk (de 1/3 største brukene). 34 årskyr, landet	2,309	277 800	356 100	335 100
14 Melk (de 25 største brukene). 50 årskyr, landet	2,507	289 000	378 200	345 100
15 Melk og storfeslakt. 25 årskyr, Østlandets flatbygder	1,985	287 200	357 500	341 600
16 Melk og storfeslakt. 20 årskyr, Østl. andre bygder	1,873	273 700	339 000	330 500
17 Melk og storfeslakt. 33 årskyr, Agder/Rogal. Jæren	1,976	293 900	376 300	352 700
18 Melk og storfeslakt. 19 årskyr, Ag./Ro. andre bygder	1,802	240 000	304 000	294 800
19 Melk og storfeslakt. 21 årskyr, Vestlandet	1,916	240 200	303 400	291 700
20 Melk og storfeslakt. 24 årskyr, Trøndelag	2,037	248 700	315 900	302 800
21 Melk og storfeslakt. 21 årskyr, Nord-Norge	1,959	253 900	316 400	306 000
22 Korn. <400 dekar korn (233), Østlandet	0,329	3 600	-1 300	-15 300
23 Korn. >400 dekar korn (686), Østlandet	0,644	304 200	309 800	295 700
24 Korn/svin. 320 dekar korn + 23 avlssvin, Trøndelag	1,039	321 000	350 100	294 400
25 Sau. 139 vinterfôra sauer, Vestlandet	1,224	168 500	203 100	216 400
26 Sau. 157 vinterfôra sauer, Nord-Norge	1,178	257 800	302 400	321 800
27 Sau (de 25 største). 258 vinterfôra sauer, landet	1,623	237 900	282 000	300 300
28 Samdrift melkeproduksjon. 43 årskyr, landet	2,694	308 500	388 900	367 300

1) I 2012 og 2013 inklusive en kompensasjon for økt trygdeavgift, beregnet til ca. 6 100 kr per årsverk i 2012

Tabell 42. Endring i vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2011

	Kroner pr årsverk 2011	Endring 2011- 2012 ¹	Endring 2012- 2013	Endring 2011- 2013 ¹
1 Melk og storfeslakt. 22 årskyr, landet	257 300	66 900	-12 400	54 500
2 Korn. 336 dekar korn, landet	137 500	-1 200	-15 000	-16 200
3 Sau. 151 vinterfôra sauer, landet	185 500	39 100	14 100	53 200
4 Melkeproduksjon geit. 107 årsg., landet	298 400	56 700	2 500	59 200
5 Svin/korn.46 avlss.+341 daa korn, landet	295 500	27 800	-86 500	-58 700
6 Egg/pl.prod.7175 høn.+232 daa k. landet	347 800	112 500	-69 200	43 300
7 Potet/korn.119 daa p.+ 422 daa k., landet	324 600	6 900	11 400	18 300
8 Storfeslakt/ammeku. 28 ammekyr, landet	183 400	53 000	25 100	78 100
9 Frukt og bær. 49 dekar frukt/bær, landet	242 400	15 900	30 700	46 600
10 Fjørfekjøtt/pl.prod. 90028 fj.slakt, landet	284 300	107 900	-35 400	72 500

1) I 2012 og 2013 inklusive en kompensasjon for økt trygdeavgift, beregnet til ca. 6 100 kr per årsverk i 2012

Tabell 43. Endring i vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive volumframregninger fra regnskapsåret 2011

	Kroner pr årsverk 2011	Endring 2011- 2012 ¹	Endring 2012- 2013	Endring 2011- 2013 ¹
11 Økologisk melk og storfeslakt. 22 årskyr	287 500	65 200	-10 000	55 200
12 Melk (de 1/3 minste brukene). 13 årskyr	223 300	53 600	-5 100	48 500
13 Melk (de 1/3 største brukene). 34 årskyr	277 800	78 300	-21 000	57 300
14 Melk (de 25 største brukene). 50 årskyr	289 000	89 200	-33 100	56 100
15 Melk og storfeslakt. 25 årskyr, Østl.fl.b.	287 200	70 300	-15 900	54 400
16 Melk og storfeslakt. 20 årskyr, Østl.a.b	273 700	65 300	-8 500	56 800
17 Melk og storfeslakt. 33 årskyr, Jæren	293 900	82 400	-23 600	58 800
18 Melk og storfeslakt. 19 årskyr, A/R.a.b	240 000	64 000	-9 200	54 800
19 Melk og storfeslakt. 21 årskyr, Vestl.	240 200	63 200	-11 700	51 500
20 Melk og storfeslakt. 24 årskyr, Tr.lag	248 700	67 200	-13 100	54 100
21 Melk og storfeslakt. 21 årskyr, Nord-N	253 900	62 500	-10 400	52 100
22 Korn. <400 dekar korn (233), Østlandet	3 600	-4 900	-14 000	-18 900
23 Korn. >400 dekar korn (686), Østlandet	304 200	5 600	-14 100	-8 500
24 Korn/svin. 320 daa k.+23 avlssv., Tr.lag	321 000	29 100	-55 700	-26 600
25 Sau. 139 vinterfôra sauer, Vestlandet	168 500	34 600	13 300	47 900
26 Sau. 157 vinterfôra sauer, Nord-Norge	257 800	44 600	19 400	64 000
27 Sau (de 25 største). 258 vinterfôra sauer	237 900	44 100	18 300	62 400
28 Samdrift melkeproduksjon. 43 årskyr	308 500	80 400	-21 600	58 800

1) I 2012 og 2013 inklusive en kompensasjon for økt trygdeavgift, beregnet til ca. 6 100 kr per årsverk i 2012

Utslaget av jordbruksfradraget er ikke regnet inn i resultatene som er presentert ellers i denne utredningen.

9.2 Økologisk melkeproduksjon

I driftsgranskingsmaterialet for 2011 er det 30 økologiske melkeproduksjonsbruk. For å få en mer ensartet gruppe til å utarbeide referansebruk 11 med økologisk melk og storfeslakt, er noen av disse brukene tatt ut. Det er derfor 28 Debio-godkjente melkeproduksjonsbruk som inngår i årets referansebruksberegninger. Presentasjonen i tabell 44 nedenfor omfatter kun regnskapsåret 2011 (basisåret).

Årets driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon ligger i fylkene Østfold, Akershus, Hedmark, Vestfold, Telemark, Aust-Agder, Vest-Agder, Rogaland, Hordaland, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og Nordland.

Referansebruk 11 har 22,2 årskyr, 30,8 andre storfe og bare et lite innslag av andre husdyr. Jordbruksarealet i alt er på 391 dekar, herav 333 dekar eng/beite og 57 dekar korn/erter/oljefrø. Referansebruket leverer ca. 123 100 liter melk og ca. 3 560 kg storfekjøtt. Oppnådd melkepris (uten tilskudd) er 5,21 kroner per liter, som er 71 øre høyere enn for eksempel på referansebruk 1. For ku- og storfekjøtt er oppnådd pris (uten tilskudd) henholdsvis 1,99 kroner høyere og 30 øre lavere per kg enn på referansebruk 1.

I tabell 44 nedenfor vises det økonomiske resultatet for gruppen av driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon, referansebruk 11, i regnskapsåret 2011 og de tilsvarende resultatene for referansebruk 1. Av tabellen går det fram at de ulike inntekts- og kostnadspostene er noe forskjellig mellom de to gruppene av bruk. Den relativt største forskjellen ligger i sum variable kostnader, som blant annet omfatter handelsgjødsel og kraftfôr. Arbeidsforbruket på de økologiske melkeproduksjonsbrukene er i gjennomsnitt 3607 timer mens det er 3584 timer på referansebruk 1 som i årets beregninger også har 22,2 årskyr (og til sammenligning 3663 timer på referansebruk 15 med 24,5 årskyr og 3759 timer på referansebruk 20 med 24,2 årskyr).

Tabell 44. Resultatregning for 28 driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon og referansebruk 1, regnskapsåret 2011. Kroner

	Økologisk melkeproduksjon	Referansebruk 1
Antall årskyr	22,2	22,2
Jordbruksareal i alt, dekar	391	335
Sum inntekter før tilskudd	901 800	973 300
Pristilskudd	31 700	83 600
Produksjonsuavhengige tilskudd	512 400	417 800
+ Tilskudd i alt	544 100	501 400
= Inntekter i alt	1 445 900	1 474 700
Variable kostnader	356 600	475 400
Faste kostnader	512 500	475 700
Avskrivninger	150 000	132 800
- Kostnader i alt	1 019 100	1 083 900
= Driftsoverskudd	426 800	390 800
+ Leid arbeid	135 200	115 000
- Jordbrukets andel av gjeldsrenter	42 400	46 900
- Jordbrukets andel av kår	3 600	4 800
= Vederlag til arb. og egenkapital	516 000	454 100
/ Antall årsverk	1,955	1,943
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	264 000	233 800

9.3 Samdrifter i melkeproduksjon

For regnskapsåret 2011 er det samlet inn 34 skatteregnskap fra samdrifter med minst to aktive deltakere og som ikke hadde annen vesentlig produksjon enn melk og tilhørende kjøttproduksjon på storfe.

Skatteregnskapene for samdriftene er omarbeidet til driftsregnskap etter de samme prinsippene som blir brukt for de regnskapene som inngår i de ordinære driftsgranskingene for jord- og skogbruk. Utvalget av samdrifter er tilfeldig og basert på lister som er trukket fra tilskuddsregisteret til Statens landbruksforvaltning.

Resultatet for samdriftene er presentert i tabellen under. Regnskapet for samdriften er slått sammen med regnskapet til hver av deltakerne i samdriften slik at tallene viser resultatet for hele virksomheten. All jordbruksvirksomhet på de aktuelle eiendommene inngår, slik at både samdriften og deltakernes egen jordbruksvirksomhet er tatt med. Resultatmålene for den enkelte samdrift blir da samlet for samdriften og deltakerne.

I tabellen nedenfor er samdriftene sammenlignet med en gruppe i driftsgranskingene bestående av 47 store melkeproduksjonsbruk som er drevet av enkeltbrukere, det vil si enkeltbruk som har driftsformen produksjon av melk og storfeslakt.² Driftsomfanget på disse har vært 43,0 årskyr, det samme som for samdriftene. Omfanget av husdyrholdet har da vært såpass likt at dette skulle være en god sammenligningsgruppe. Det viser seg at samdriftene har hatt en god del større areal enn de store melkebrukene, 666 dekar mot 572 dekar. De store melkebrukene har tatt litt større avlinger enn samdriftene, 387 FEm per dekar mot 356 FEm per dekar for samdriftene. Vi tror at noe av dette skyldes plasseringen til de store melkebrukene. De fleste av disse ligger på flatbygdene, mens samdriftene er mer spredd over hele landet og har noe dårligere naturgitte forhold.

Samlede eiendeler i jordbruket hos samdriftene var per 31. desember 2011 verdt 6,5 millioner kroner. På det samme tidspunktet var verdien av jordbrukseiendelene på de store melkebrukene 6,2 millioner kroner.

Samdriftene har hatt større melkekvote enn de store melkebrukene. De store melkebrukene har utnyttet melkekvoten litt bedre, med 94 prosent fyllingsgrad. Hos samdriftene ble 93 prosent av kvoten oppfylt. Samdriftene har produsert noe mer kjøtt enn de store melkebrukene, 279 kg kontra 252 kg per årsku. Samlet inntekt fra husdyrholdet har vært kr 2 026 400 hos samdriftene og kr 1 817 500 hos de store melkebrukene.

Arbeidseffektiviteten ser ut til å ha vært litt større på de store melkebrukene enn i samdriftene. Antall arbeidstimer per årsku har vært 104 på de store melkebrukene mot 116 timer i samdriftene. Dette kan delvis skyldes hvordan en del av samdriftene er organisert, med melkekyr i ett fjøs og ungdyr i et annet. Ofte kan også de enkelte fjøsene og arealet ligge langt fra hverandre, noe som gir flere arbeidstimer for samdriftene.

Utbetalte tilskudd har vært større hos samdriftene enn hos de store melkebrukene, henholdsvis kr 785 000 mot kr 691 300. En stor del av forskjellen skyldes at mange av samdriftene ligger i soner med høyere satser for tilskudd enn det som er tilfelle for de store melkebrukene. Samtidig har samdriftene større areal. Dette har slått ut i høyere utbetalinger av areal- og kulturlandskapstilskudd. Noe av forskjellene i tilskudd skyldes også at samdriftene er jevnt fordelt i regionene, men de store melkebrukene er mer konsentrert i soner uten distriktstilskudd.

---

² Driftsgranskingene er utvidet til å omfatte en egen gruppe med samdriftsbruk der minst to deltakere deltar aktivt i driften. I tillegg er det også med noen samdrifter med bare én aktiv deltaker i den vanlig driftsgranskingen. Disse er da klassifisert som enkeltbruk og inngår ikke i gruppen samdrifter. De fleste av disse samdriftene (med bare én aktiv deltaker) inngår imidlertid i sammenligningsgruppen store melkebruk. Det er således noen samdriftsbruk med i sammenligningsgruppen. Det er mulig at dette bidrar til å undervurdere forskjellen mellom samdrifter og andre melkebruk.

Sum produksjonsinntekter har vært kr 2 949 700 hos samdriftene. Tilsvarende sum hos de store melkebrukene har vært kr 2 585 000.

De variable kostnadene har vært høyere hos samdriftene. Dette skyldes i stor grad større kjøttproduksjon. Innkjøp av forbruksartikler til husdyrholdet har også kommet opp i større beløp hos samdriftene, og det samme gjelder utgifter til innkjøp av dyr. Samdriftene har hatt litt høyere faste kostnader enn de store melkebrukene. Både samdriftene og de store melkebrukene har hatt økning i faste kostnader sammenlignet med tilsvarende grupper i 2010. De store melkebrukene har hatt større kostnader til maskinleie, leasing, jordleie og kvoteleie enn samdriftene, kr 235 000 mot kr 193 800. Samdriftene har blant annet hatt større kostnader til vedlikehold. Kostnadene til leid arbeid har vært mindre. Dette skyldes at brukere i samdrift i mange tilfeller avløser hverandre eller arbeider i turnus slik at behovet for ekstern avløser blir mindre. Sum faste kostnader for samdriftene har vært kr 849 200, mot kr 835 500 for de store melkebrukene. Med hensyn til avskrivninger har samdriftene økt noe sammenlignet med tilsvarende gruppe i 2010, fra kr 282 600 i fjor til kr 310 600 i år. De store melkebrukene har hatt en tilsvarende økning fra kr 240 100 for 2010 i fjor til kr 270 800 for 2011 i år.

Driftsoverskuddet fra jordbruket hos samdriftene ble på kr 771 800, mot kr 612 300 hos de store melkebrukene. Vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk ble kr 281 400 for samdriftene og kr 250 100 for de store melkebrukene.

Egenkapitalprosenten har vært 49 hos samdriftene og 42 hos de store melkebrukene.

Tabell 45. Samdrifter i melkeproduksjonen sammenlignet med store melkebruk

	Samdrifter 2011	Store melkebruk 2011
Antall bruk	34	47
Jordbruksareal, dekar	666	572
Herav leid areal, dekar	232	269
Eiendeler i jordbruket per 31.12., kroner	6 526 686	6 224 707
Antall årskyr	43,0	43,0
Melk per årsku, kg	7 644	7 310
Kjøtt per årsku, kg	279	252
Omsatt melk, liter	300 412	283 567
Melkekvote, liter	321 702	300 598
Melkepris, kroner per liter	4,52	4,53
Pris på kukjøtt, kroner per kg	37,46	36,46
Pris på annet storfekjøtt, kroner per kg	45,00	44,36
Arbeidsinnsats i alt (jordbruket), timer	4 972	4 474
Timer per årsku	116	104
Produksjonsinntekter, kroner		
Melk	1 358 000	1 285 900
Kukjøtt	200 500	205 700
Annet storfekjøtt	321 400	284 200
Livdyr	48 600	38 000
Inntekter fra husdyrprodukter i alt	2 026 400	1 817 500
Inntekter fra planteprodukter i alt	71 000	52 800
Tilskudd	785 000	691 300
Andre inntekter	74 100	27 000
Bunnfradrag	-6 800	-3 600
Sum produksjonsinntekter	2 949 700	2 585 000
Variable kostnader, kroner		
Såkorn, annet såfrø og planter	22 400	16 800
Handelsgjødsel og kalk	95 400	81 300
Kraftfôr	567 500	513 800
Annet fôr	71 100	59 400
Konserveringsmiddel	21 800	17 900
Kjøp av dyr	79 400	46 100
Andre variable kostnader	160 500	131 200
Sum variable kostnader	1 018 100	866 400
Faste kostnader, kroner		
Leid arbeid	126 400	146 700
Drivstoff	62 700	56 300
Vedlikehold	230 900	213 100
Maskinleie, leasing, jord- og kvoteleie	193 800	235 000
Andre faste kostnader	235 300	184 500
Sum faste kostnader	849 200	835 500
Avskrivninger i alt, kroner	310 600	270 800
Driftsoverskudd, kroner	771 800	612 300
Familiens arbeidsfortjeneste, kroner	578 300	428 600
Lønnsevne i alt, kroner	704 700	575 300
Lønnsevne, kroner per time	141,74	128,60
Familiens arbeidsfortjeneste per årsverk, kroner	255 000	218 300
Vederlag til arbeid og egenkapital, kroner	758 200	606 400
Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk, kroner	281 400	250 100
Egenkapitalprosent	49	42

9.4 Sammenligning av resultatene i referansebruks-systemet med resultatene fra normaliserte regnskaper

I dette kapitlet er det foretatt en sammenligning av resultatene i referansebruksberegningene inkludert volumframregninger fra regnskapsåret 2011 med resultatene fra totalkalkylens normaliserte regnskaper. Resultatene fra referansebrukene er beregninger utført på bruksnivå på grunnlag av bruk over et visst økonomisk driftsomfang, mens totalkalkylens normaliserte regnskaper er et sektorregnskap med aggregerte tall for hele det norske jordbruket fordelt ut på totalt antall årsverk. På en del områder vil det derfor være ulike beregningsprinsipper som er lagt til grunn i de to systemene. Totalkalkylen vil i større grad fange opp strukturelle endringer i jordbruket og utvalget av referansebruk er ikke representativt for totaljordbruket.

Noen flere årsaker til ulik utvikling i vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk fra 2011 til 2012 og fra 2012 til 2013 mellom de to beregningssystemene er forsøkt forklart nedenfor.

Til sammenligningen har en beregnet et grovt gjennomsnitt av vederlaget til arbeid og egenkapital på referansebrukene i 2011. Dette er gjort ved å ta resultatet fra de første 10 referansebrukene og vekte dem etter antall driftsgranskingsbruk som inngår og antall årsverk. Tabellen under viser at inntektsnivået da er ca. 10 800 kroner per årsverk lavere i referansebruksberegningene. For framregningsårene har en vist hvilket intervall utviklingen av vederlaget per årsverk varierer innenfor på enkeltbruksnivå (volumframregninger fra regnskapsåret 2011 inkludert).

Normaliserte regnskaper og beregnet referansebruksinntekt inkludert volumframregninger fra regnskapsåret 2011 viser følgende utvikling med hensyn til resultat og årlig endring i vederlaget til arbeid og egenkapital i kroner per årsverk.

Tabell 46. Vederlag til arbeid og egenkapital i kroner per årsverk³

	Normaliserte regnskaper		Referansebruksberegningene inkl. volumframregninger	
	Kr/årsv	Endring	Kr/årsv	Intervall for endring
2011	234 800		224 000	
2012¹	257 400	+ 22 600		fra minus 4 600 til pluss 98 900
2013¹	260 400	+ 3 000		fra minus 78 400 til pluss 29 600

1) I 2012 og 2013 inklusive en delkompensasjon for økt trygdeavgift, beregnet til ca. 2 400 kr per årsverk i 2012. Den resterende delen av kompensasjonen blir ikke synlig her, men kommer fram i andre resultattabeller i utredningen

Tabellen viser at inntektsutviklingen er noe forskjellig i de to beregningssystemene og at inntektsutviklingen dessuten varierer betydelig mellom ulike referansebruk.

Sammenlignet med utviklingen av et grovt gjennomsnitt av referansebrukene inkludert volumframregninger fra regnskapsåret 2011, men med samme vektning i framregningsårene, finner vi at referansebrukene har en gjennomsnittlig inntektsøkning per årsverk fra 2011 til 2012 og at det også er en økning i normaliserte regnskaper. Differansen i inntektsutviklingen mellom de to beregningssystemene er omtrent 25 300 kroner større økning i referansebrukssystemet. Fra 2012 til 2013 er det en gjennomsnittlig inntektsnedgang i referansebruksberegningene mens det er en økning i normaliserte regnskaper. Differansen i inntektsutviklingen er omtrent 11 600 kroner større økning i normaliserte regnskaper. Ser en på nivået ligger altså referansebrukene 10 800 kroner under normaliserte regnskaper i 2011, mens de i 2013 ligger om lag 2 900 kroner over normaliserte regnskaper.

³ Jordbruksfradrag ved skatteligningen er ikke regnet inn.

Noen forskjeller som kan bidra til å forklare litt nærmere både ulik utvikling og ulikt nivå er:

- Spesielt for 2011 er at tidligere forskuddsbetaling fra Tine Industri ble endret til lån som ble omgjort til etterbetaling i 2012. Melkeprisen i basisåret 2011 framkommer derfor 14 øre per liter lavere enn om tidligere praksis var videreført (teknisk omlegging i bønders regnskaper). Dette innebærer ingen endring likviditetsmessig for melkeprodusentene. Her i årets referansebruksberegninger innebærer det imidlertid at melkeprisnivået på referansebrukene av regnskapsmessige årsaker er spesielt lavt i basisåret 2011 og at dette gir et stort utslag ved framregningen til 2012 på referansebrukene med melkeproduksjon.
- Framregning av melkepris avviker fra totalkalkylen. Dette handler om ulik periodisering av etterbetalinger og er nærmere omtalt i underkapittel 6.3. Forskjellen fra 2011 til 2012 er 35 øre per liter melk større prisøkning på referansebrukene som tilsvarer 11 300 kroner per årsverk. Dette inkluderer de 14 ørene i første kulepunkt. Forskjellen fra 2012 til 2013 er 19 øre per liter melk mindre prisnedgang i totalkalkylen som tilsvarer 6 400 kroner per årsverk.
- Kapitalslitet bygger på prinsippet om historisk kost i driftsgranskingene og prisnivåjustering i normaliserte regnskaper. Dette gir lavere kapitalslit i driftsgranskingene (og referansebrukene) enn i normaliserte regnskaper.
- Forskjell i utviklingen i nominell rente og realrente. «Effekt av finansiering» (prisstigningsgevinst på den lånte delen av kapitalen) reduserer realrentekostnaden i normaliserte regnskaper. I årets beregning gir dette fra 2011 til 2012 et negativt bidrag til utviklingen på 3 700 kroner i normaliserte regnskaper. I referansebruksberegningene beregnes kapitalslitet etter historiske investeringskostnader slik at det ikke blir noen prisstigningsgevinst.
- Produktivitetendring/volumendring er regnet på ulik måte i de to beregningssystemene. I normaliserte regnskaper betyr nedgangen i samlet antall årsverk i jordbruket en økning i vederlaget på om lag 10 000 kroner per årsverk fra 2011 til 2012 og om lag 11 000 kroner per årsverk fra 2012 til 2013. Gjennomsnittlig volumframregning på referansebrukene viser en økning på om lag 9 600 kroner fra 2011 til 2012 og om lag 8 400 kroner fra 2012 til 2013. (Volumframregningene på referansebrukene er beskrevet i kapittel 5.) Totalkalkylen fanger umiddelbart opp strukturelle endringer i jordbruket slik som nedgang i arbeidsforbruk, mens måten volumframregningene gjøres på referansebrukene, gjør at skift i utviklingstrender først blir fanget opp etter flere år.
- Alle jordbrukets produksjoner inngår i totalkalkylens normaliserte regnskaper, men en del av disse inngår ikke i referansebrukene. Dette er blant annet pelsdyr, grønnsaker og blomster. Disse produksjonene kan ha et annet nivå og en annen utvikling for vederlag til arbeid og egenkapital enn øvrige produksjoner.
- I referansebrukene føres kostnader og eventuelt inntekter ved jordleie slik de fremgår av driftsregnskapet for enkeltbruk. I normaliserte regnskaper anses all jord å tilhøre sektoren.
- Normaliserte regnskaper har med poster som ikke inngår i referansebrukene. Tidligpensjonsordning er en slik post som bidrar til et høyere nivå i normaliserte regnskaper med til sammen omtrent 1 900 kroner per årsverk i 2011.
- Beregningssystemene har forskjellig prinsipp for føring av tilskudd. I referansebruksberegningene framregnes tilskudd med vedtatte satser, mens i normaliserte regnskaper er det bevilgningene (budsjettert beløp) som regnes inn for budsjettåret 2013.